1907

№ 54 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 13 — ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 13 № 54

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի. ամսականը 1 րուբլի. Լոյս է տեսնում ԱՄԷՆ ՕՐ, Բ ԿՈՂՄԵՆԻ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Базарная ул. д. Тамамшева № 16. Adresse: Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Ձեռագրերը հարկաւոր դէպքում ենթարկվում են փոփոխութեան.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ"

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՆԵՐԿԱ 1907 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(35-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն ամսվանը 9 ր., ինն ամսվանը 8 ր., ութ ամսվանը 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը 6 ր., հինգ ամսվանը 5 ր., չորս ամսվանը 4 ր., երեք ամսվանը 3 ր., մէկ ամսվանը 1 րուբլի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ. Արտասահմանի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլար. Ուսուցիչ բաժանորդները 30 ֆրանկ. Գիւղական ... բաժանորդները 10 րուբլի։

«Մշակին» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ. (Բաժանորդագրութեան ...) Բաժանորդագրվել կարելի է միայն ամսի 1-ից։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՐԸ կարելի է վճարել մասամբ. Կոպիտների պէտք է ... Թիֆլիս, «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատուն ... TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՂԱԹԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է 1907 Թ. ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

„ՅՈՒՇԱՐԱՐ"

Թատերական-գրական-գեղարուեստական

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

Թերթը պատկերազարդ է ... Տարեկան բաժանորդագինն է 5 ր., ... կէս տարվանը 3 ր. ... 1) «Պատմութիւն ...», 2) «Փարոս ...», 3) ...

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝ Մարտիրոս Մելքոնեան

3—25

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1907 Թ.

„ՄՈՒՐՃ"

Գրական, հասարակական և քաղաքական ամսագիր

(Ինը տարի VII տարի)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

Ռուսաստանում և Պարսկաստանում տարեկան 10 ր., կէս տարեկան 6 ր., ամսական 90 կ. Արտասահմանի համար տարեկան 12 ր. (32 ֆ.), կէս տարին 7 ր. (18 ֆ.), ամսական 3 ֆ.

Բաժանորդագրվել կարելի է ... (5—5 ր.) ... (4—4 ր.)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ Է

Թիֆլիսում — ... № 12) և «Новое ... Ռուսաստանում ... «МУРЧЪ» ...

Արտասահմանից Tiflis, Rédactio de la revue «MURTCH».

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ... 10 ր., 1/2 եր. 5 ր., 1/4 եր. 2 ր. ... 40 կ.

Խմբագիր Լեւոն Սարգսեան

14—0

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Միշտայլի մանկաբարձական

Միխայլովսկայա փողոց № 79, տելեֆոն 1026.

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ՄՈՒՇԵՂ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ—11—12 ժ. ...

Վ. ... 11—12 ժ. ...

Գ. Ն. ... 12—1 ժ. ...

Վ. ... 1 ժ. ...

Ա. Ն. ... 12—1 ժ. ...

Ն. Բ. ... 1—2 ժ. ...

Գ. Ն. ... 5—6 ժ. ...

... ծննդաբերութիւն։

Բժշկական խորհուրդի համար վճարը 50 կոպ. Օպերացիաների և համախորհուրդների վճարը ըստ համաձայնութեան։ Գիշերօթիկ հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է ընդհանուր սենեակներից և առանձին օժէլներից։

տռ. ե. հ. կ. 33—100

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու

հիւանդութիւնների։

Ընդունում է ցերեկ. 1—3 ժ., երեկ. 6—8 ժ.։ Սօլօլակ, Բեհբութեան փող. № 33։

(ա. օ.) տռ. 16—100

Թիֆլիսի Կայսերական Երաժշտական դպրոցի ... դահլիճում

Երեքշաբթի, մարտի 13-ին

ԿՈՆՑԵՐՏ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ

Վ. Վ. ...

Տոմսակներ 5 ր. 10 կ. մինչև 50 կ. ... 6 ...

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8½ ժամին։

(կ. ե.) 1—2

ԷՄ. ՓԱՇ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Նոր գրքոյկներ

պատկերով

1. «Աղօթք», 8 եր. 5 կոպ.։
2. «Սէր», 16 եր. 8 կ.։
3. «Սեռային յարաբերութիւն», 30 եր. 12 կ.։

II. Պրոֆ. բժշ. Լեօ Բուրգերշտէյն՝

1. Առողջապահիկ կանոններ՝ բոլոր ուսումնարանների աշակերտների ու աշակերտուհիների համար 20 եր. 7 կ.։

Դիմել՝ 1. Москва, свящ. Э. Назарьянцъ. 2. Тифлисъ, Центральная Книжная Торговля 3. Баку, Книжный магазинъ «Сатрудникъ»։

Մոսկվայից դուրս միմիայն տասնեակներով են ուղարկվում, և ուզած գրքոյկից՝ գնողը վճարում է իսկական գնից 1 կոպ. պակաս։

Իսկ բոլոր 4 գրքոյկներից միասին գնողը՝ իւրաքանչիւր 10-ին վճարում է 2 ր. 50 կ.։

Երկու դէպքումն էլ Թարգմանողին դիմողը ծամփի ծախս չէ վճարում։

տռ (ե. հ.) 5—6

ՄԱՐԻԿ

ԵՐԿՐԱՅԻՆ ՍԷՐ

ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.

(կ. ե. կ.) 2—3

Թիֆլիսի Ժողովարան

Ներկայ մարտի 13-ից ամեն երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը նշանակված են ընտանեկան երեկոյթներ։

տռ. (11, 13, 17,) 2—3

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

„ՍԱՓՐԻՋ"

իւմօր, սատիրիկ-սիմվոլիք

ամսաթերթի

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լոյս տեսաւ

VI-րդ համարը,

որը և ուղարկվեց բաժանորդներին նաև

„ԱՆԻ"

հրատարակչ. ընկեր. բաց նամակների I սերիան, 8 հատ, գինն է 60 կոպ.։

Բաժանորդներին ուղարկվեց ձրի իբրև «Սափրիչի» 1 պրէմիան։

Տարեկան բաժանորդագինն է պրէմիայով 2 րուբլի, իսկ Անդրկասպեան երկրի և արտասահմանի համար 2 րուբլի 50 կոպ.։

Հասցէ՝ С. П. Б. Казанская 46 18.

«ՍԱՓՐԻՋ»-ի խմբագրութիւն

ե. շ. տռ. 12—25

ԿԱՆԱՆՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Անաստասէվսկայա փողոց, տուն № 18, հեռախօս 966։

Հիւանդ կանանց ընդունելութիւնը ամեն ժամանակ նախորդ յայտարարութեան համաձայն։

Երթևեկ հիւանդների ընդունելութիւնը ամենայն օր ցերեկվայ ժամը 11—12, հետևեա բժիշկների ձեռքով.

Ա. Ր. Ֆիշեր.—երեքշաբթի, շաբաթ։

Ա. Գ. Բարսուկով.—չորեքշաբթի։

Ս. Պ. Շահ-Պարոնեան.—կիրակի, հինգշաբթի։

Ա. Ա. Նովիցկի.—երկուշ. ուրբաթ։

Երեխաների հիւանդութիւնների համար Ն. Զ. Ումիկովը հիւանդ երեխաներին ընդունում է երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը, 2—3 ժ.։

Հիւանդանոցին կից կատարվում են քիմիկո-միկրոսկոպիական հետազօտութիւններ՝ մէզի, խորխի և այլն։

Ծծմայրերի քննութիւն, ծաղկի պատուաստումն և այլն։

(հ. շ. ե.) 15—50

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական տեսութիւն. Վերջին տեղեկութիւններ. Տեղեկութիւններ գաւառից. Պետական Դումայի շուրջը. Մամուլ. Գեղարուեստական քրօնիկ Լուրեր Պետական Դումայի մասին. Բանւորական շարժումը. Պետական Խորհուրդ. Մատենագրութիւն. Թատրօն և երաժշտութիւն. Խիղճը կորցրածները. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. Արտաքին տեսութիւն. Նամակ Պարսկաստանից. արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

I

Քաղաքական աշխարհում առանձին ուշադրութեան առարկայ է դարձել այն խոշոր համաձայնութիւնը, որով Անգլիան, Ռուսաստանը, Ֆրանսիան և Եապօնիան ցանկանում են կարգաւորել իրանց յարաբերութիւնները միմեանց հետ։

Անգլիան, ինչպէս յայտնի է, յատուկ դաշնագրով միացել է Եապօնիայի հետ Հեռաւոր Արևելքի քաղաքանութեան հարցերում և նոյն Անգլիան սերտ բարեկամական յարաբերութիւններ է ստեղծել Ֆրանսիայի հետ և մի շարք խոշոր խնդիրներում համաձայնութեան եկել։

Ֆրանսիան շարունակում է մնալ Ռուսաստանի դաշնակից և ամենևին տրամադրութիւն չէ ցոյց տալիս թուլացնելու իր դաշնագրերի ոյժը Ռուսաստանի հետ։

Անկասկած, եթէ Ռուսաստանն էլ իր կողմից փորձէր մօտենալ Անգլիային, այն ժամանակ Ֆրանսիան՝ կապված այդ երկու պետութիւնների հետ, կը նպաստէր, որ կազմվէր միջազգային մի խոշոր քաղաքական ոյժ, որ կը դառնար մեծ հակակշիռ այն դաշնակցութեան, որ գոյութիւն ունի Գերմանիայի, Աւստրիայի և Իտալիայի միջև, և որին խուլ կերպով յարել են Թիւրքիան, Ռումինիան և ուրիշ փոքր պետութիւններ։

II

Գերմանիայի համար չափազանց անախորժ է Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի մերձեցումը։ Բայց Գերմանիան քաղում է միայն իր սերմանածի պտուղները։

Նա չափազանց նեղ և եսական հողի վրա դրեց իր քաղաքականութիւնը և անպատկառ կերպով սկսեց խաղալ միւս պետութիւնների շահերի և առհասարակ միջազգային բարոյականութեան հետ։

Միւս պետութիւններն էլ, անշուշտ, երբեք չեն մոռանում իրանց շահերը և հետամուտ են ոչ միայն անխախտ պահել իրանց դիրքերը այլ և գրաւել նոր նպաստաւոր դիրքեր, բայց Գերմանիան չափազանցութեան հասցրեց իր եսականութիւնը և արհամարհանքի մատնեց միջազգային պարտաւորութիւնները դէպի ուրիշները։ Գերմանիայի բռնած որոշ քաղաքականութիւնը դէպի Թիւրքիան և թշնամութիւնը դէպի արևելեան ժողովուրդները, նրա բծախնդիր վերաբերմունքը դէպի Ֆրանսիան, դէպի Մարօքքօյի հարցը և մի շարք համանման գործողութիւններ, առաջացրին գայրոյթ հասարակական կարծիքի մէջ, որը պատրաստեց մարդկանց մտքերը այն համաձայնութեան կայացման համար, որի առաջ մենք կանգնած ենք։

III

Ռուսաստանի և Անգլիայի մէջ մի տարուց աւելի է, որ սկսվել են բարեկամական բանակցութիւններ։ Ինչպէս յիշում կը լինեն մեր ընթերցողները, անգլիական նաւատորմը անցեալ գարնան պէտք է գար Պետերբուրգ բարեկամական ողջոյնի համար։ Եւ եթէ այդ այցելութիւնը չը կայացաւ, պատճառը Ռուսաստանի քաղաքական խառն վիճակն էր։

Բանակցութիւնները սակայն շարունակվում էին և բաւական առաջ են գնացել արդէն։ Անգլիական հասարակութիւնը գոհութեամբ է նայում այդ սկսվող մտերմութեան վրա, յոյս ունենալով, որ երկու խոշոր պետութիւնների համաձայնութեամբ հեշտ կը լինի երկար տարիներով ապահովել խաղաղութիւնը Արևելքում և ուժեղ զարկ տալ միջազգային յարաբերութիւնների զարգացման

Եապօնիան նոր պահանջներ չունի Ռուսաստանից և անկասկած նա շատ ցանկանում է երկարատև խաղաղութիւն, որպէսզի ժամանակ ունենայ ամրացնելու իր դիրքը այն տեղերում, որ ներկայումս գրաւել է։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երէկ, մարտի 12-ին, խմբագրութիւնս ստացաւ հետևեալ հեռագիրը.

Գորիս, 11 մարտի.—Ղափանի 37 գիւղերի հայ հասարակութիւնը մինչև օրս չէ ստացել նիւթական աջակցութիւն, չը հաշւելով դեկտեմբերին Դօլուխանեանի ուղարկած մի վագօն ցորենը և փետրվարին, սուր-կարիք ունեցողներին կառավարութեան ձեռով տրված փոխատուութիւնը, իւրաքանչիւր ծխին 3—6 ր.։ Ահա Ղափանին հասցրած ամբողջ օգնութիւնը։ Գիւղացիների դրութիւնը կրիտիքական է. բոլորը բառացի կերպով քաղցած են. եղել են քաղցից մեռնելու դէպքեր։ Մեր յաճախակի դիմումները մնացին «ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Խնդրում ենք Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի գումարներից բաժին հանեն Ղափանին։ Հայ հասարակութիւնը թող չը կարծէ, թէ Ղափանի գործարանները ծառայում են իբրև մշտական կերակրող աղբիւրներ և թող օգնութիւն չը հասցնէ վերին աստիճանի սահմանափակված կերպով։ Ներկայումս Ելլախի ճանապարհին է Բագւի Կուլտուրական ընկերութեան 5 վագօն ցորենը։ Պատմական Ղափանը կորստեան դուռն է հասել։ Օգնեցէք։

Ղափանի ներկայացուցիչներ՝

Մելիք-Ստեփանեան, Դանիէլեան, Մելիք-Արամեան, Մեհրաբեան.

—

Պետերբուրգ, 10 մարտի.—Երեկոյեան ժամը 7-ին վախճանվեց Սինոդի նախկին օբեր-պրոկուրոր Պօբէդօնոսցէվը։

(«Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 11 մարտի.—Երեկոյեան ժամը 8-ին Պօբէդօնոսցէվի յիշատակին հոգեհանգիստ կատարեց Պետերբուրգի միտրօպօլիտ Անտօնիոսը։ Ներկայ էին Պետական Խորհրդի անդամները, ռաեարի, ճանապարհների հաղորդակցութեան, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրները, հոգևոր ճեմարանի և իրաւագիտութեան ինստիտուտի ուսանողներ։ Հանգուցեալը հագին սև սերթուկ ունի։

(«Հ. Գ.»)

—

Բագու, 11 մարտի.—Բոլոր առևտրական նաւերի նաւաստիները առաջադրեցին բազմաթիւ, անիրագործելի պահանջներ։ Նաւատէրերը վճռեցին ոչ մի բանակցութիւն չը սկսել գործադուլների հետ։

(«Հ. Գ.»)

—

Ասխաբադ, 11 մարտի.—Կրասնավօդսկում գործադուլ արին շոգենաւերի բոլոր նաւաստիները։ Միջոցներ են ձեռք առված կարգ ու կանոնը ապահովելու և թերևս ծագող բռնութիւնների առաջն առնելու համար։

(«Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 10 մարտի.—Մարտի 6 և 9-ին Պետական Դումայի նիստերին ներկայ էր Մեծ Իշխան Նիկօլայ Միխայլովիչը։

(«Հ. Գ.»)

—

Թէհրան, 11 մարտի.—Կաբինէտը վերակազմվեց։ Երէկ մինիստրները առաջին անգամ ամբողջ կազմով ներկայ էին մէջլիսի նիստին։

(«Հ. Գ.»)

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Խանքենդ-աւան, 6 մարտի։ Արդէն պարզապէս յայտնի են խրամորթեցի Դաւիթ Վանեսեան Բախտամեանցին սպանողները։ Դրանք Ջխուրմահլալու գիւղի բնակիչներ Ուսուբ Մահմուդ օղլին, Վալիշ Ասլան օղլին և Մաշադի Մահամմադն են Ուսուբ Մահմուդ օղլին ձերբակալված է, իսկ միւս երկուսը փախած են։ Անցեալ տարի Աղդամի Թուրքերը միացած Ջխուրմահլալուի Թուրքերի հետ՝ յարձակվում են Խրամորթի վրա. խրամորթեցիք շատ պինդ դիմադրում են և յետ մղում նրանց յարձակումը, բայց օրը մառախլապատ լինելով՝ հայերը չեն նկատում, որ Թուրքերը մի կողմից մտել են գիւղը, կրակել են 14 տուն, թալանել, և սպանել երկու մարդու։ Միւս դիրքերից եկած հայերը մեծ դժուարութեամբ դուրս են անում Թուրքերին գիւղից։ Թուրքերի յետ քաշվելուց յետոյ, ասում են, իբր թէ, հայերը բռնել են երկու Թուրքի և կապոտելով՝ կենդանի ձգել են իրանց այրվող տների մէջ և այրել։ Այսպէս ջխուրմահլալուեցի յիշված Թուրքերը զինված դարան են մտնում կենդանի բռնելու մի կամ մի քանի խրամորթեցի, տանելու իրանց գիւղը և հանդիսաւոր այրելու, դաղված սրտերը հովացնելու համար։ Նրանք դարան են մտնում Խրամորթից շատ մօտ և սրանց պատահում են Դաւիթ Բախտամեանցը և սրա ընկերը։ Երկու անզէն հայերը նկատելով Թուրքերին չափարների տակին ոչինչ կասկած չեն տանում. որպէս հարևան ծանօթներ բարևում են, խօսում են, բայց երբ տեսնում են, որ Թուրքերը իրանց շրջապատում են բռնելու՝ փախչում են։ Դաւիթը առաջ է փախչում, իսկ ընկերը դէպի յետ Խանաբադ գիւղը։ Երկու Թուրք հետևում են Դաւիթին, իսկ միւսը նրա ընկերին։ Երբ տեսնում են, որ կենդանի բռնելու յոյսից զրկված են, իսկոյն հրացաններից արձակում են։ Դաւիդն ընկնում է 3 գնդակից ու մեռնում, իսկ միւս ընկերին աջողվում է գնդակների տակ փախչել և ազատվել։ Այնուհետև Թուրքերը վերցնելով Դաւիթի մահակը, ջարդում են նրա ձեռների ոսկորները։ Ամսիս 5-ին բերվեց Խանքենդի Դաւիթի ընկեր հայը և չարագործ Ուսուբ Մահմուդ օղլին։ Հայը նրան ասում է. «Անցեալ օրը հագիդ պինջակ էր, ինչու այսօր չուխայ ես հագել»։ Բննչի սենեակից դուրս գալով, Թուրքը հային սպառնալիք է տալիս ասելով. «Ազատվեմ տես քո գլուխը ինչ կը բերեմ»։

Այժմ գանք այս խնդրին, թէ Թուրք-հայկական ընդհարումների ժամանակ որքան հայ սպանվեց, գրեթէ նոյնքան էլ Թուրք է սպանված։ Արդ, եթէ մեր հարևան Թուրքերը այսպէս հետամուտ լինեն և դարան մտնելով սպանեն այս կամ այն հային և այսպիսով ամեն մէկը իրանց արեան վրէժը լուծեն, արդեօք քանի՞ հայ պէտք է սպանեն, որ վրէժխնդրութեանը վախճան գնեն։ Չէ՞ որ հայն էլ մինչև չորրորդ կամ վեցերորդ սպանութիւնը կարող է համբերել, այնուհետև եթէ նա էլ սկսի Թուրք սպանել, այդ ամենքի հետևանքը ինչ կը լինի։ Նորէն ընդհարում։ Այո՛։ Բայց չէ՞ք տեսնում արդեօք ժողովրդի նիւթական, բարոյական թշուառ վիճակը։ Արդեօք բարւոք չէ՞ր լինի հէնց այժմեանից խօսք տալ սպանութիւններից և ընդհարումների բորբոքելուց։ Խելք է հարկաւոր։ Ասում են որ յիշված երեք Թուրքերը կալուածատէր Բահաթուր բէկ Կալբէկօվի ծառաներն են։

Աւելորդ չեմ համարում և հաղորդել հետևեալ բնորոշ փաստը։ Ղլիջբաղից պէտք է ձերբակալվէր մի հայ։ Նա փախչում է։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալում է նրա կնոջը։ Հայը տեսնելով այդ՝ անձնատուր է լինում։ Ջխուրմահլալում մի օֆիցեր հարկադրում է պրիստաւին ձերբակալել փախած երկու Թուրքերի կանանցը, բայց պրիստաւը հակառակվում է։

—

Խանքենդ-աւան, 6 մարտի։ Մալիբէկլուի Թուրքերը հանդից գողանում են մի դաշուշէնացու եզը։ Հայը գնում է Մալիբէկլուի մօտերքը, Թուրքերի միջոցով ապսպրում է աւտեղի մեծ հաջուն, որ հարկադրի Թուրքերին բաց թողնելու իր եզանը, ապա թէ ոչ, աւելացրել է նա, մէկի փոխարէն 10-ը կը գողանամ։ Միւս օրը բաց են թողնում հայի եզը։

—

Խանքենդ-աւան, 4 մարտի։ Խանքենդի-Գանձակ ճանապարհի շինութեան խնդիրը նորից գրոյցի առարկայ դարձաւ։ Այդ խնդիրը այն ժամանակն է հրատապ դառնում, երբ Շուշի-Ելլախի ճանապարհը աւարտելուց յետոյ Գանձակը կը դառնայ Վարանդայի, Խաչէնի ու Ջրաբերդի տօնավաճառը—եարմարկան։ Սայլերը անհագին շարաններով—քարվաններով կը մտնեն Գանձակ և մեծ քանակութեան առևտուր կանեն։ Առևտուրը այնտեղ կրկնապատիկ և եռապատիկ կաւելանայ, կը բացվեն լայն շրջաններ, առևտուրը կենդանութիւն կը ստանայ, միլիոնների շրջանառութիւն կը լինի։ Դաշբուլաղցիք, ղլիջբաղցիք, խանաբադցիք, որ իրանց գոմշի սայլերով Ելլախից ապրանք էին բերում Շուշու համար և այժմ դժուարանում են գնալ Ելլախ, կերթան Գանձակ։ Հայ գիւղացիները կը պահեն ֆուրգոններ՝ ապրանքներ տեղափոխելու համար և հանրակառքեր՝ ճանապարհորդների համար։ Բայց մինչև այսօր անհասկանալի մնաց, թէ ծրտեղ են կանգ առել այդ ճանապարհի համար առաջադրված խնդիրները։ Ինչու չեն աշխատում այն մարդիկ, որոնց վրա պարտականութիւն է դրված այդ գործը գլուխ բերելու։ Մարտ ամիսը մեղանում աշխատելու ժամանակն է, իսկ ապրիլը և մայիսը լինելով անձրևային և ցեխ, աշխատանքը կանգ է առնում. հարկաւոր է օր առաջ գլուխ բերել գործը և վերջացնել նրան, քանի եղանակը լաւ է և չորային։ Ո՞վ է երաշխաւոր, որ նորից չեն բռնվի հանրակառքերով գնացող կանայք և երեխաները։ Ճանապարհ ձեռք բերելու պահանջը անյետաձգելի է, չը պէտք է ուշացնել։

ՄԱՄՈՒԼ

Առաջին Պետական Դումայի դէմ մի ամբողջ արշաւանք էր սկսել կառավարութիւնը՝ մեղադրելով նրան աշխատանքի անընդունակ լինելու մէջ և այդ պատճառաբանութեամբ էլ արձակեց։ Գալիս է երկրորդ Դուման. ժողովրդական ներկայացուցիչները ուզում են աշխատել, աշխատանքի ընդունակ դառնալ, սակայն նոյն մեղադրանքներն ու զրպարտութիւնները չեն դադարում. «աշխատանքի անընդունակ է Դուման»։ Եւ գաղտնի ու յայտնի պաշտօնական օրգանները շտապում են հասարակական կարծիքը պղտորելով հող պատրաստել կառավարութեան ապագայ գործունէութեան համար, որ անշեղ շարունակութիւն է անցեալի։ Այդ շաւղի վրա կառավարութեան միակ խոչընդոտը պարլամենտն է, Դուման, որից անհրաժեշտ է ազատվել կամ վարկաբեկելով և կամ ցրելով։ «Новое Время» լրագիրը, իր սովորութեան համաձայն, այս անգամ էլ կառավարչական հաղորդագրութիւնից առաջ է վազում և յայտարարում.

Կասկած չը կայ, որ երկրորդ Դուման գնում է առաջինի շաւղով։ Նրան աշխատանքի ընդունակ դարձնելու համար արված բոլոր փորձերը կարող են, իրաւ է, արտաքուստ աջողութիւն ունենալ, բայց ներքուստ—ամենևին։ Դումայի ճնշող մեծամասնութիւնը պատերազմ է մղում իշխանութեան դէմ և, ինչ անուն էլ կրելու լինի այդ պատերազմը—կռիւ, պաշարումն, գրոհ—այդ միևնոյն է, նա պէտք է վերջանայ երկու կողմերից մէկի պարտութեամբ»։

Այդ պատճառով լրագիրը խորհուրդ է տալիս բիւրօկրատիային վճռական միջոցների շուտով սկսել՝

Որքան շուտ, այնքան լաւ։ Փոխանակ գրոհի, որ շատ շահաւէտ է իշխանութեան համար, յեղափոխականները համաձայնվում են օգուտ քաղել այն նոր գետնափորներից, որ պատրաստել են կադէտները։

Պարզ է, մեղադրելով Դումային աշխատանքի անընդունակութեան մէջ, հոգով ու մտքով բիւրօկրատները որոշել են խոչընդոտներ ստեղծել և հնարաւորութիւն չը տալ նրան ցոյց տալու իր աշխատելու ընդունակութիւնը, որ կասկածից դուրս է ժողովրդի համար։

Միևնոյն խնդրի մասին, այսինքն Դումայի աշխատանքի ընդունակութեան հարցի առիթով, Ա. Կիզեվետտերը «Р. В.» լրագրի մէջ հետևեալ կարծիքն է յայտնում.

Իսկական-աշխատանքի ընդունակ Դուման բիւրօկրատական կառավարութեան համար ոչ թէ իդէալ է, այլ խրտուիլակ, որից նա պատրաստ է ազատվելու ինչ միջոցներով կուզէ լինի։ Ապա ուրեմն, եթէ կառավարութիւնը անկեղծ կերպով ուզենար ստեղծել աշխատանքի ընդունակ Դումա, նա նախ և առաջ չը պէտք է խոչընդոտ լինէր նրա օրէնսդրական աշխատանքներին, նրա առաջ հրելով ընդարձակ և լուրջ վերանորոգութեան խնդիրների փոխարէն ամեն տեսակ մանրմունր հարցեր և թմբուկ զարնելով Դումայի կողմից վերանորոգութեան ձեռնարկութիւնների մէջ կատարված ամեն մի համարձակ քայլի առիթով։ Այդ է առաջին և անհրաժեշտ պայմանը։ Երկրորդ

պայմանը այն է, որ կառավարութիւնը ժողովրդական ներկայացուցչութիւն հրաւիրելու փաստից կարողանայ և ցանկանայ լօգիկայական եզրակացութիւնը անել: Դուման չէ կարող գոյութիւն ունենալ և բիւրօկրատական կամայականութիւնների ժխորի հետ կողք-կողքի կանոնաւոր աշխատանքներ կատարել: Ժողովրդական ներկայացուցիչներ հրաւիրելու փաստը ինքնըստինքեան արդէն պարտաւորեցնում է կառավարելու նախկին ձևերը արմատական փոփոխութեան ենթարկել: Եւ այն կառավարութիւնը, որ անկեղծաբար կը ցանկանար աշխատանքի Դումա ունենալ, պարտաւոր էր իր բոլոր ջանքերը լարել իր գործակալներին խիստ կարգապահութեան ենթարկելու համար և անխախտ կերպով հետամտել ու պատժել իշխանութեան ներկայացուցիչների բոլոր անկարգութիւններն ու ապօրինութիւնները այն նպատակով, որպէս զի ադմինիստրացիայի ոչ մի սկանդալը չը շեղէ Դումայի ուշադրութիւնը իր օրէնսդրական հոգսերից և Ռուսաստանի պետական վերածնութեան կանոնաւոր աշխատանքներից:

Այդ պայմանը կառավարութիւնը չուզեց պահպանել առաջին Դումայի գործունէութեան ժամանակ: Ընդհակառակը, հանգամանքները այնպէս դասաւորվեցին, որ կառավարութիւնը իր գործողութիւններով կարծես մարտահրաւէր էր ուղղում ժողովրդական ներկայացուցիչների հասցէին: «Գրեցէք ձեր օրէնքները անձի անձեռնմխելիութեան և ազատութիւնների մասին, իսկ մենք դեռ կը տեսնենք, ինչպէս հարկն է, մեր անպատժելիութեան և մեր կամայականութիւնների ազատութեան անձեռնմխելիութիւնը»—ահա թէ ինչ էր, կարծես, ուզում ասել Դումային կառավարութիւնը իր գործողութիւններով ու կարգադրութիւններով: Եւ երբ Դուման ստիպված էր լինում շեղվել ընթացիկ աշխատանքներից քննելու և բեմբասելու կամայականութիւնների վակխանալիան, քաօսը, կառավարութեան շըրջաններից իսկոյն աղաղակ էր լսվում. «տեսէք, Դուման անընդունակ է աշխատանքի. նա միջամտում է կառավարչական գործերին, նա զէն է նետում իր օրինագծերը»: Երկրորդ Դումայի ժողովրդական ներկայացուցիչները փափագում են պահպանել Դուման և հիմնական աշխատանքներով զբաղվել. արդեօք, կառավարութիւնը հնարաւորութիւն կը տայ աշխատելու: Ահա հերթական հրատապ խնդիրը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՔՐՕՆԻԿ

—

Սարա Բերնար, հռչակաւոր դերասանուհին, անուանվեց Պարիզի կօնսերվատօրիի ուսուցիչ: Այս առաջին դէպքն է, ամբողջ աշխարհում, որ մի դերասանուհի վարում է այդպիսի պաշտօն: Մեծ արուեստագիտուհին յաջորդեց Լօժիէի, Կոմեդի-Ֆրանսէզի յայտնի դերասան-ուսուցչին:

Սառա-Բերնար, իր սեփական թատրոնի վարիչ՝ Ուլմանի ընկերութեամբ, գնաց կօնսերվատօրիա, ընդունվեց ընդհանուր քարտուղար Բուրժայի կողմից և առաջնորդվեց մի առանձին սենեակ. կօնսերվատօրիի բոլոր աշակերտները, իրանց տեսչի միջոցով, ներկայացան Սարա Բերնարին, որը նրանց տարաւ դասարան, մի փոքրիկ քննութիւնից անցկացնելու:

Սարա Բերնար նստեց պրոֆեսորական աթոռում, մի դասախօսութիւն կարդաց և յետոյ հրաւիրեց իր աշակերտներին, որ իրանց ընտրութեամբ մի-մի կտոր դէկլամացիա անեն: Աշակերտ ու աշակերտուհի յաջորդաբար հանդէս եկան մի-մի դերում: Պրոֆեսօրուհին լաւ ունկնդրեց և հանդիսատես եղաւ, գաղափար կազմելու համար իր աշակերտների յատկութիւնների և թերութիւնների, նրանց ստացած գեղարուեստական դաստիարակութեան մասին: Այսպէս վերջացաւ Սարա Բերնարի առաջին դասը:

Ֆրանսիայի «բեմական սաղի» կօնսերվատօրի պրոֆեսոր անուանվելը՝ գրական-գեղարուեստական մի խոշոր դէպք էր, որ չէր կարող իրար չանցնել ֆրանսիացի ռեպօրտէրներին:

Եւ Պարիզի թերթերից մէկի աշխատակիցը գնաց բարևելու Սարա Բերնարի դուռը: «Բարձրացայ տիկին Սարա Բերնարի մօտ: Մանրիշակագոյն մետաքսեայ ուսնոցը անփութօրէն ուսերի վրա գցած՝ մեծ արուեստագիտուհին հիւրընկալեց ինձ սպիտակ ու ոսկեզօծ փայտերով զարդարուն մի սրահում: Ժպիտով պատասխանեց իմ շնորհաւորութիւններին.

—Ես մի պարզ ուսուցիչ եմ, ասաց խօսակցութեան ընթացքում: Ի՞նչ պէտք է լինի իմ ուսուցանելիքը.—մի շատ հասարակ բան. ես պէտք է յանձնարարեմ իմ սաներին չը նմանվել ոչ ոքի, այլ պահել իրանց անհատականութիւնը անաղարտ, զարգացնել իրանց ինքնուրոյն ձիրքերը: Սա մի սկզբունք է, որը պարզել եմ յաճախ իմ յօդուածներում, գրված այս և այլ ամսագրերում: Եւ յետոյ նոր եմ անուանվել, չեմ կարողացել դեռևս որոշել իմ հետեւելիք ծրագիրը:

Մի հարցում գալիս է շրթներիս վրա.

—Չէ՞ք կարծում, տիկին, որ ձեզ յանձնված այդ նոր պաշտօնն ու տիտղոսը վերջիվերջոյ յաղթեն այն ընդդիմութիւններին, որ ցոյց են տալիս ձեզ անուանելու «Պատուի Լեգէօնի ասպետ:

—Օ՜հ, լաւ է, որ այդ մասին բնաւ չը խօսենք: Պատուանշանը կուզէի ստանալ ոչ իբր ուսուցիչ, այլ որպէս արուեստագէտ:»

Ամեն մարդ մի վիշտ ունի, Սարա Բերնարն էլ իրը: Խեղճը որքան ժամանակ է սպասում է «Légion d' honneur»»-ին, որը չէ գալիս ու չէ գալիս: Ահա ինչ բանի է ակնարկում պարիզեան թերթի ռեպօրտերը:

Ամենաննշան դէպքերի առիթով, ամենաննշան անձանց կուրծքը զարդարում է այդ շքանշանը, բայց ֆրանսիական կառավարութիւնը չէ տալիս Սարա Բերնարին «Պատուի լեգէօնը», որին մեծ-դերասանուհին սպասում է ու սպասում:

* *
*

Եթէ Սարա Բերնարը դեռ սպասում է իր պատուանշանին, Անգլիայի մեծագոյն բանաստեղծներից մէկը, Շէլլին, երկար չը պիտի սպասէ իր յուշարձանին: Նա կը բարձրանայ շուտով հէնց այն ափի վրա, որտեղ գտնվեց «Ազատագրված Պրոմէթէոս»-ի սաղմնդաւոր հեղինակի մարմինը, 1822 թ., մի նաւաբեկութիւնից յետոյ, որի ժամանակ նա գտաւ իր ողբերգական մահը:

Այդ ծովափը Սան-Թերենցօ էր, Իտալիայում:

Շէլլի հիացողներից կազմված մի յանձնաժողով՝ պատուիրել է նրա յուշարձանը Հռոմի երիտասարդ տաղանդաւոր քանդակագործներից մէկին՝ Ֆօնդանային:

Արձանը, շատ ինքնատիպ, օրիգինալ, պիտի ունենայ 14 մետր երկարութիւն: Պիտի ներկայացնէ Շէլլի երգած Պրոմէթէոսը, որ գրում է մի էպիգրաֆ, մի վերտառութիւն:

Յուշարձանը պիտի բարձրանայ ծովեզերքին, մի հսկայ ժայռի վրա, որի ստորոտը ծեծում են անընդհատ կոհակները մերթ մռնչաձայն և մերթ նուագկոտ հառաչանքներով:

* *
*

Իտալիան եթէ տօնում է մարդկային հանճարի ներկայացուցիչներից մէկին, սգում է մի ուրիշին, իր հանգաստ զաւակին:

Մեռաւ Ջօզուէ Կարդուչչին, նա, որին պսակել էր Նօբէլի մրցանակը:

Յուղարկաւորութեան հանդիսին ներկայ էին ոչ պակաս քան 100,000 հոգի: Բօլօնիայում, նրա ծննդավայրում, սուգ էր տիրում բառիս ընդարձակ մտքով: Ամեն կողմ ծածանվում էին սև դրօշակները: Խանութներն ու առևտրական, հասարակական բոլոր հաստատութիւնները փակ էին: Մեռելական թափօրի ուղեգծի վրա վառվում էին սևերով պատած լապտերները: Դագաղին հետեւում էին տեղական իշխանութեան ներկայացուցիչները, Վիկտօր Էմմանուէլ թագաւորի ներկայացուցիչը՝ Տուրինօյի կոմսը, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը՝ անձամբ, պարլամենտի և սենատի նախագահները, անդամները, պրօֆեսօրներ, ուսանողներ և այլևայլ պատուիրակութիւններ: Ծաղկեպսակները՝ անթիւ, փոխադրվում էին ութ կառքերով: Մի վաշտ զօրք, դրօշակները պարզած, հետեւում էր թափօրին:

Իսկ պարլամենտում Կարդուչչի յիշատակը յարգվեց յուզիչ ձևերով. նախագահ Մարկօրա և մինիստր—նախագահ Ջիօլիտտի ճառեր արտասանեցին, որոնց բոլոր պատգամաւորները ունկնդրեցին յոտնկայս: Միաձայն ընդունվեց պատգամաւոր Ռօզադտիի առաջարկը՝ ամփոփել Կարդուչչիի մարմինը Ֆիօրենցայում, Սանտա-Կրոչչայի պանթէօնում:

Պարլամենտի նիստը փակվեց իսկոյն ի նշան սգի:

Զատիկ

ԼՈՒՐԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

—

Սրանից մի քանի օր առաջ Տաւրիկեան պալատի ճարտարապետ Բրունին կանչված է եղել գլխաւոր պրոկուրորի մօտ, Դումայի դահլիճի առաստաղի փուլ գալու մասին ցուցմունք տալու համար: Ինչպէս ասում են, Բրունիի ամենամեծ պատիժը կը լինի... 100—1000 րուբլի տուգանք:

—Դումայի առաստաղի փուլ գալը մի ամբողջ լիզվալիզմ է երևան հանել. բանը նրանումն է, որ Պետական Դումայի նիստերի դահլիճը պատրաստելու և կահաւորելու ժամանակ փայտեղէնի աշխատանքները—բազկաթոռները, պիւպիտրները (գրասեղանները), արկղները և այլն, աճուրդով են տուած եղել, այն պայմանով միայն, որ բազկաթոռներն ու պիւպիտրները անպայման կաղնու փայտից պատրաստված լինեն: Աճուրդի համաձայն իւրաքանչիւր տեղը արժենում էր 108 րուբլի: Իր ժամանակին մամուլի մէջ շատ խօսվեց այդ մասին և այդ թանգ գները ամենքին ապշեցնում էին: Բայց այն ժամանակ, «Русс. Государство»-ն բացատրեց, որ այդ բոլորը պէտք է պատրաստվի զուտ կաղնու փայտից, իսկ այդ, ինչպէս յայտնի է, էժան չի կարող լինել: Ներկայումս, թափվող առաստաղը ջարդելով մի քանի բազկաթոռները, երևան է հանել մի ամբողջ պանամա. զուտ կաղնու փոխարէն, դուրս է եկել, որ նրանք շինված են եղել հասարակ բարտի փայտից և ներկված կաղնեգոյն ներկով: («Тов.»)

—Արդարադատութեան մինիստրութեան կազմին պատկանող մի անձից «Товарищъ» լրագիրը տեղեկացել է, որ մինիստրների խորհրդի նախագահը լիազօրութիւն ունի յայտնելու Պետական Դումային, եթէ միայն հարկ լինի, որ ամնիստիան չէ կարող ընդունվել օրէնսդրական կարգով և դրա մասին եղած բոլոր օրինագծերը չեն կարող հաւանութիւն ստանալ, որովհետև նա ամբողջապէս բարձրագոյն իրաւասութեան գործն է:

—Աշխատաւորների պարլամենտական ֆրակցիայի առաջարկութեամբ, յօգուտ առաջին Դումայի կարօտութիւն ունեցող պատգամաւորների, որոնք զրկված են բնակարաններից, ստորագրութիւն է բացված դրամական օգնութիւն հասցնելու նպատակով:

—Մարտի 5-ին Պետական Դումայի պահակների թիւը, որ կազմված էր 50 հոգուց, առանց հաշւելու ծառաները, աւելացրել են նորից. ընդունված են 27 զինւորներ և երկու վերահսկողներ: Այդպիսով պալատական հրսկութեան համար նշանակված պահակների թիւը հասնում է 77 զինւորների և 7 վերահսկիչների: Պահակների տարեկան ընդհանուր ռոճիկը, նրանց կառավարիչ բարոն Օստէն-Սակէնի հետ միասին, մօտաւորապէս 60 հազարի է հասնում: («Рѣчь»)

—Պետական Դումայի անդամ Ա. Ա. Ստախովիչը «Рѣчь» լրագրի միջոցով հարցնում է. «Մարտի 2-ին Պետերբուրգի հասարակական կարծիքը ամբողջ Ռուսաստանի հետ միասին չափազանց զբաղված է այնպիսի մի դէպքի համար, որը պօլիտեխնիկումի մէջ կատարված խուլիգանութիւնից աւելի քան լուրջ է: Բաղտի կոյր պատահականութեամբ միայն Պետական Դումայի 300 անդամները ողջ մնացին: Դահլիճի առաստաղի փուլ գալը առաջացել է այն ծառայող անձանց յանցաւոր անուշադրութեան պատճառով, որոնց իրաւասութեան ներքոյ է գտնվում Տաւրիկեան ապարանքը. դա կասկածից դուրս է: Ինչպէս յայտնի է, բոլոր ապարանքները գտնվում են պալատական մինիստրի իշխանութեան տակ, որի ղեկավարն է մինիստր բարոն Ֆրեդերիքսը: Հետաքրքիր է, օրէնքը նոյնքան անողորմ կը լինի՞ դէպի նա, ինչպէս որ դէպի իշխ. Գագարինն էր, և կարձակվի՞ Ֆրեդերիքսը—այն պատասխանատու անձը, որի իրաւասութեան տակ գտնվում է Տաւրիկեան ապարանքը—կը հեռացվի՞ նա, արդեօք, պաշտօնից և դատի կենթարկվի՞:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Հեռագրով)

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 մարտի: Դումայի պրեզիդիումից հրաւիրված պրոֆեսոր Բէյլիլիւմկին քննեց Տաւրիկեան պալատի շինութիւնը և գտաւ միանգամայն անվտանգ, հաստատ և հարիւր տարիներ դիմացկուն:

Վաղը Դուման քննելու է. 1) 32 անդամների յայտարարութիւնը, Դումայի, նրա բաժինների և մասնաժողովների նիստերի ժամանակի մասին, 2) մատակարարական մասնաժողովի ընտրութիւնը, 3) գործադուլներին օգնելու հարցը, 4) նախագը մշակելու համար մասնաժողով ընտրելու խնդիրը, 5) Սիգովի և ուրիշների հերթական յայտարարութիւնը, 6) դաշտային դատարանների մասին 32 անդամների ներկայացրած յայտագրի յետապայ ուղղութեան հարցը, 7) ընկուցում Պէնզայի, Տօբոլի և Կալուգայի նահանգների անդամների լիազօրութիւնները ստուգելու մասին, 8) ստենօգրաֆով տպվող հաշիւները ուղղելու կարգի վերաբերվող Դումայի քարտուղարի մտցրած ժամանակաւոր կանոնների քննութիւն և 9) հերթական գործեր:

Դաշտային դատարանները վերացնելու մասին Դումա մտցրած օրինագիծը սահմ.-ռամկ. ֆրակցիան յանձնում է մասնաժողովի, պարտաւորեցնելով նրան 24 ժամվայ ընթացքում քննել և ներկայացնել Դումայի հաստատութեան:

Նոյն ֆրակցիայի օրէնսդիր մասնաժողովը որոշել է առաջարկութիւն անել՝ ընտրել երեք դումայական մասնաժողովներ՝ արդարադատութեան մինիստրի մտցրած օրինագծերը քննելու համար: Տեղական ինքնավարութեան բարենորոգման խնդրով զբաղվող սահմ.-ռամկ. մասնաժողովը սահմանել է հետեւեալ կարգը՝ իր մշակած օրինագծերը Դումա մտցնելու նկատմամբ. 1) զէմստվային ընտրութիւնները դադարեցնելու՝ մինչև նրանց մասին նոր օրէնք կը հաստատվի, 2) զէմստվային ընտրողական օրէնքը, 3) քաղաքային ընտրողական օրէնքը, 4) ինքնավար մարմինների վրա հսկողութեան կարգը փոփոխել՝ հանդերձ զէմստվային կանոնագրքի բարենորոգման:

Սահմանադիր-ռամկավարների պարլամենտական ֆրակցիայի բիւրոյի համար ընտրվել են նախագահ—Դոլգորուկով, նրա օգնականներ—Տեսլենկո և Կիզեվէտտէր, անդամներ—Մակլակով, Ստրուվէ, երկու Հէսսէններ, Րոդիչեվ, Կուտլէր, Պերգամենտ, Աջէմեան, Շինգարեվ, Բակունին, Բոբին, Մակսուդով, Դոլժենկով, Չերնօսվիտով, Խարլամով, Տատարինով, Իորդանսկի, էքս-պատգամաւորներ Վինաւէր, Պետրունկեվիչ, Նաբոկով, Շախովսկի և Միլիւկով:

Մարտի 10-ին, կարգադրիչ մասնաժողովը Տաւրիկեան պալատում, Պետական Դումայի անդամների համար սահմանեց տեղերի հետեւեալ կարգը. ձախ կողմից աջ կողմը՝ սոցիալ-դեմոկրատներ՝ 69 տեղ, սոցիալ-յեղափոխականներ՝ 41, ժողովրդական-սոցիալիստներ՝ 19, ուկրայնցիներ՝ 16, աշխատաւորականներ՝ 30, կօզակներ՝ 21, մահմեդականներ՝ 38, լեհեր՝ 46, սահմ.-ռամկավարներ՝ 38, անկուսակցականներ՝ [illegible], սահմ.-ռամկավարներին յարվածներ՝ [illegible], ապա հոկտեմբերականներ՝ 42 տեղ, աջակողմեաններ՝ 60: Այս բաժանումը նկատողութիւնների առիթ է տալիս. անբաւական են սահմ.-ռամկավարները, որ ազգային խմբակները նրանց բաժանեցին աշխատաւորականներից, որոնց նշանաւոր մասը ձայն տուեցին սահմ.-ռամկավարներին:

Պատգամաւորներից մի քանիսը յայտնեցին, որ կուսակցական լիստերները սխալմամբ շտապեցին նրանց մտցնել կուսակցական ցուցակները: Այդպիսի դանգատներ շատ են լսվում գիւղացի պատգամաւորների մէջ և գլխաւորապէս ուղղված են ձախակողմեանների լիստերների հասցէին: Սահմ.-ռամկավարներին բոլորովին դէպի աջ են առանձնացրած:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 փետրվարի: Նիստը բացվում է ժամ 15 րոպէին: Պետական քարտուղարը վկայում է, որ խորհրդում նշանակված է ներկայ լինելու Շիրինսկի-Շախմատովը և կոմս Լամզդորֆի մահվան մասին: Հանգուցեալի գործունէութիւնը կաճառոտ բնորոշելուց յետոյ, խորհուրդը յարգեց նրա յիշատակը յոտնկայս:

Ապա ամբողջ նիստը նուիրվեց փետրվարի 20-ին Մոսկվայի և Պետերբուրգի համալսարաններում անթոյլատրելի ժողովների քննութեան, որի առիթով խօսեցին մի քանի հռետորներ, որով վերջի վերջոյ ընդունվեց Սաբուրովի հետեւեալ բանաձևը. «Լսելով 35 անդամների յայտարարութիւնը՝ և բարձր կրթական հաստատութիւնների ներկայ դրութիւնը միանգամայն անօրմալ գտնելով, ինչ որ հակառակ է լուսաւորութեան շահերին, Պետական Խորհուրդը գտնում է, որ ակադեմիական խորհուրդների և պաշտօն մինիստրների միացեալ ջանքերով—1905 թ. հոկտ. 27-ի բարձրագոյն ուկազի սկզբունքները պահպանելու համար, իսկական միջոցներ ձեռք կառնվեն՝ կարգը վերականգնելու բարձր կրթական հաստատութիւններում, ուստի և անցնում է հերթական գործերին»:

Նիստը փակվում է ժամը 7 և 20 րոպէին:

Հետեւեալը, ուր քննվելու է Դումայի—մահվան պատիժը վերացնելու առիթով կազմած օրինագիծը, կը կայանայ մարտի 14-ին:

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

—

«Новь» լրագիրը հաղորդում է, որ Մոսկվայի արդիւնաբերական շրջանում ներկայումս բանւորական խոշոր յուզումներ են տիրում: Աւետրականները արուեստական կերպով բարձրացրել են ամենաանհրաժեշտ մթերքների գները, մանաւանդ սնունդեղէնի, ուտելեղէնի գները:

Գործարաններում և ֆաբրիկաններում միտինգներ են լինում. ընտրում են պատգամաւորներ քաղաքային դումա ուղարկելու համար, որպէսզի պահանջեն կանոնաւորել արժեգները: Դումաները պէտք է ուշադրութեան առնեն, որ սնունդեղէնի մթերքների արժեգների թանգացումը չափազանց ծանր ազդեցութիւն կարող է ունենալ բանւորի սուղ, համեստ բիւջէի վրա, որի շնորհիւ յուզումներն ու գործադուլները հաւանական են դառնում օրէցօր:

—Մարտի 3-ին կայացել է տպարանատէրերի և տպարանական գծագրող բանւորների դաշնակցութեան կողմից ընտրված խառը մասնաժողովի նիստը. լօկաուտին վերջ տալու նպատակով միջոցներ մշակելու և միջնորդ դատարանի բնաւորութիւնը պարզելու համար: Նիստին ժամանակցում էին նոյնպէս և երկու կողմերի հաւատարմատարները: Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ, երկու կողմերն էլ համաձայնութեան եկան միջնորդ դատարանի վերաբերմամբ: Անհամաձայնութիւնը վերաբերում էր միայն այն հարցին, որ տպարանատէրերի պահանջի համաձայն, դատարանը պէտք է վճռէր թէ կօնֆլիկտի մեղաւորը ո՞ր կողմն է, իսկ բանւորները պահանջում են որպէսզի դատարանը որոշէ միայն, թէ ո՞ր կողմն է նախ սկսել իր յարձակողական գործողութիւնները: Վերջում մշակվեց որոշումը այնպէս, որ երկու կողմերի համար էլ ընդունելի եղաւ: Այդ որոշումը տպարանատէրերի ընդհանուր ժողովին կառաջարկվի քննելու: Հաւանական է, որ վաղը այդ կօնֆլիկտը վերացվի վերջնականապէս և մարտի 5-ից տպարանական աշխատանքները կը վերսկսվեն: («Тов.»)

—Պրոֆեսիոնալ միւթիւնը քննում է Մոսկվայի լօկաուտի խնդիրը: Մոսկվայի «Печатное Дѣло»-ն գրում է. «Շատ ժամանակ է անցել այն օրից, երբ Մոսկվայի տպարանա-լիտօգրաֆիաների տէրերի դաշնակցութիւնը բանւորներին ուղղած մի թռուցիկում գրում էր. «բանւորների դաշնակցութեան վարչութիւնը ձեր մէջ լուրեր է տարածում լօկաուտի մասին: Տպարանատէրերը ոչ մի լօկաուտի մասին չեն մտածում և չեն ուզում անել»: Դեռ ևս չէին ցամաքել այդ տողերը և ահա այդ լուրը այժմ արդէն կատարված իրողութիւն է: Այնուհետև «մեր կռիւը արդէն արձագանք է գտել ամբողջ Ռուսաստանի տպարանական և ուրիշ արհեստների բանւորների մէջ: Այդ համերաշխութիւնը, իրանց իրաւունքները պաշտպանելու համար սկսած այդ վճռական քայլն ու նուաճումները հաւատ են ներշնչում, որ մի խումբ շահագործողների ղաւերը ջարդ ու փշուր կը լինեն»: Պետերբուրգի «Вѣстникъ Печатниковъ»-թերթը մատնանշում է, որ անհրաժեշտ է Մոսկվայի ընկերներին օգնել:

—Պետերբուրգի քաղաքային շրջանի անգործները, միտինգ գումարելով, թւով 700 հոգի, մի բանաձևն են կազմել, որին ստորագրել են բոլոր միտինգում ներկայ եղողները և ներկայացրել Պետական Դումային: Դրա բովանդակութիւնը հետեւեան է. «Մենք Պետերբուրգի քաղաքային շրջանի գործազուրկ բանւորներս, թւով 700 հոգի, միտինգ կազմելով և քննելով մեր ողորմելի կացութիւնը, եկանք հետեւեալ եզրակացութեան. մենք, անգործներս, չենք կարող ոչ մի դէպքում քաղցած մնալ, մինչև որ Պետական Դուման օրէնսդրական կարգով օրէնքներ մշակէ մեզ հացով և աշխատանքներով ապահովելու համար: Այդ պատճառով մենք դիմում ենք Պետական Դումայի անդամներին խնդրելով ճնշում գործ դնել բուրժուազական դումայի վրա, որպէսզի նա անմիջապէս աշխատանք տայ մեզ: Մենք չենք ցանկանում ապրել մարդասէրների կողմից նետված ողորմութիւններով, այլ պահանջում ենք մեր մարդկային իրաւունքները—իրաւունք աշխատելու համար»:

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

«Начальная русская хрестоматія для армянъ».—Ռուսերէն հատընտիր հատուածներ հայերի համար, կազմեց Սեդրաք Մանդինեան, Ա. գրքոյկ, հրատ. «Թումանեանց»-ի, Թիֆլիս, 1906 թ.: Գինն է 55 կոպ.

—

Դասագրքի հեղինակը անյայտ անձնաւորութիւն չէ. նա մեր մանկավարժական ասպարէզի նախկին գործիչներից մէկն է և միակ մասնագէտ մանկավարժը—այժմ հեռացած ասպարէզից:

Հայ ուսուցիչն է մնում գործնական աշխատանքների, փորձերի ժամանակ իր ճշգրիտ դիտողութիւնները անելու՝ թէ որքան իսկապէս ներկայ դասագիրքը կարող կը լինի բարերար յեղափոխութիւն ձգել մեր դպրոցական դասաւանդութեան սիստեմի մէջ, ծառայել իր բուն նպատակին:

Իբրև նորութիւն՝ դասագիրքը արժանի է լուրջ ուշադրութեան:

Մինչև այժմ էլ մեր դպրոցներում ռուսերէն լեզուն դասաւանդում են ռուսերէն դասագրքերով, այսինքն այնպիսի դասագրքերով, որոնք կազմված են յատկապէս ռուս երեխաների համար:

Օտար լեզուի դասաւանդութեան այդ սիստեմը՝ հեղինակը համարում է արատ: Որովհետև իւրաքանչիւր ազգութեան պատկանող մանուկին,—ինչպէս ռուսի, հայի, վրացու, թուրքի և այլն,—աշխարհահայեացքը ուրիշների հետ համեմատելով միատեսակ չէ, այդ պատճառով դրանց իւրաքանչիւրի դասագիրքն էլ միատեսակ լինել չի կարող. հետեւապէս և «հայ մանուկը ռուսերէն լեզուի այնպիսի դասագիրք պէտք է ունենայ, որ կազմված լինի հայկական աշխարհահայեցողութեան համար»:

Երեխաների միտքը բաց անելու բնական միջնորդը մայրենի լեզուն է. այդ հիման վրա հեղինակը անհրաժեշտ է համարում աւանդել նախ մայրենի լեզուն և ապա միայն օտարը, այսինքն մի երկու կամ երեք տարի յետոյ, երբ երեխան արդէն ընտելացած է լինում մայրենի լեզուին: Ուրիշ խօսքով, նախ՝ պէտք է կառուցանել մանկան մտքի առաջին յարկը, իսկ յետոյ նրա վրա՝ երկրորդ յարկը—օտար լեզուն:

Ղեկավար ընդունելով այդ սկզբունքը՝ նա կազմել է իր ներկայ դասագիրքը ծխական ուսումնարանների 3-րդ բաժանմունքի համար: Անշուշտ մինչև այդ ժամանակ աշակերտները հայերէն լեզուից արդէն բաւականին անցած լինելով, ռուսերէն լեզուն հեշտութեամբ կարող են իւրացնել: Ռուսերէնի ուսուցման գործը դիւրացնելու նպատակով՝ հեղինակը աշխատել է ռուսերէնը հայերէնի հետ օգնական կերպով շաղկապել, գերադասութիւն տալով ռուսերէն վարժութիւններին, գլխաւորապէս կենդանի ու կապակցական լեզուով, քան թէ գրքով, աւելի լսողութեան միջոցով, քան տեսողութեան, ձգտելով «բանաւոր, գրաւոր և ընթերցանութեան վարժութիւնները՝ իրանց նպատակի համեմատ՝ կանոնաւորել, սիստեմի և մեթոդի տակ դնել»:

Ծանօթանալով գրքի մէջ դասաւորված նիւթերի հետ, մենք տեսնում ենք, որ նա իսկապէս բաղկացած է երկու գլխաւոր մասերից. 1) Այբբենարանի նիւթը (Азбучный матеріалъ) որին կցված են «ռուսերէն գրագիտութիւն ուսուցանելու բացատրութիւնները, 2) Հատընտիրը (хрестоматія): Այբբենարանը չափազանց աղքատ է նիւթերով և նոյնիսկ սկսնակների համար՝ անհամապատասխան: Այդքան չնչին վարժութիւններից յետոյ անցնել «Հատընտիրք»-ին՝ անկարելի է:

Լեզուի ուսումնասիրութեան գործում, պ. Մանդինեանը լոկ գերադասութիւն տալով իր յառաջաբանում ականջի ուժին՝ լսողութեան զօրութեանը, իրապէս դասագրքում զետեղած նիւթերի մէջ համարեա անուշադրութեան է մատնում տեսողութեան—աչքի ուժը: Իմ կարծիքով, պարապմունքները կարող են աւելի բեղմնաւոր դառնալ, եթէ մէկի գերադասութիւնը միւսին չէ ստորացնում բոլորովին, մինչդեռ ընթերցանութեան և գրաւոր վարժութիւններին չափազանց աննշան տեղ է տրվում, միևնոյն ժամանակ այդ վարժութիւնները կարող են ընտելացնել ռուսերէնի շեշտադրութեանը:

Անցնելով «Հատընտիրք»-ին, պէտք է նկատել, որ նրանք առհասարակ դժուարամարս են 3-րդ բաժանմունքի աշակերտների համար, և միանգամայն նպատակայարմար կը լինէր առաջարկել 4-րդ բաժանմունքի աշակերտներին:

Այդ մասը անհամապատասխան է և իր արտաքինով. չը նայելով տեսողութեան զգայարանքի գործածութիւնը թիւր ճանապարհ է համարում հեղինակը, այնուամենայնիւ չեմ կարծում միտի և այն, որ գրքի տպագրութիւնն անգամ կարող է հոգեբանական անուղղակի ներգործութիւն անել մատաղ ընթերցողների վրա. մանրատառ տպագրութեան շնորհիւ «Հատընտիրք»-ի թէ հայերէն և թէ ռուսերէն նիւթերի կէս մասը դժուարութեամբ կարող են անսխալ կարդալ մեծերը, ուր մնաց թէ սկսնակ երեխաները, մանաւանդ, որ նա վնասակար է տեսողութեան համար: Ինձ թւում է, որ դա մասամբ նսեմացնում է դասագրքի արժէքը:

Դասագրքի գլխաւոր առաւելութիւնը նախ այն է, որ աշխատում է ինքնուրոյնութիւն, և նախաձեռնութեան ոգի ներշնչել աշակերտի մէջ, լեզուն դարձնելով հետաքրքրաշարժ, կենդանի, իսկ միւս կողմից տալիս է մանկավարժական գործնական ցուցմունքներ, որոնք մեր ներկայ դպրոցական անկարգ, անմեթոդ դաստիարակութեան մէջ կարող են անպայման օգտակար հանդիսանալ:

Աշխատակից

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Նոր-Բայազէտ, մարտի 4-ին

Փետրվարի 17-ին, տեղիս ուսուցչական խումբը, սիրողների բարեհաճ մասնակցութեամբ, յօգուտ թատրոնական բեմի, ներկայացրեց «Բարեգործական դիմակի տակ» պիէսը 5 արարուածով, հեղինակութիւն Տէր-Գրիգորեանի: Այդ պիէսան, որ առաջին անգամ էր խաղացվում մեր քաղաքում, շատ յարմարագոյն է գաւառական խուլ անկիւնների համար, ուր դեռ ևս թագաւորում են կեղեքեանների (պիէսի հերոսը) նման անձնաւորութիւններ... Խաղը, պէտք է ասած, շատ լաւ անցաւ. դերակատարները ջանք չէին խնայել իրանց դերերը լաւ սովորելու: Անման էր իր դերում մանաւանդ Տ. Արխիպեան, որը կատարեց օր. Հեղինէի դերը (կեղեքեանի դուստր): Պ. Ց. Արխիպեան նոյնպէս լաւ տարաւ կեղեքեանի դերը, իսկ Ռ. Ազարեանց՝ Ակիմ Իվանովիչի դերում՝ խօսք չունէր. նա, ինչպէս ուրիշ ներկայացումներին, այս անգամ էլ փայլեց իր մտածված և խելացի խաղով:

Միւսները՝ պ.պ. Վ. Աֆրիկեան՝ Մելքոյի դերում, Լ. Պետրոսեան՝ Սարօյի, Զալդրանեան՝ Ռուբէնի դերում, և այլն, ըստ կարգի՝ բարեխղճաբար կատարեցին իրանց առանձնած դերերը: Միայն Արշ. Սինանեանց, որը առաջին 3 արարուածում թոյլ էր Ցամառովի դերում, վերջին երկու գործողութեան մէջ ցոյց տուեց մի փոքր աշխուժութիւն: Շատ աւելի ցնցող տպաւորութիւն թողեց Մելքոյի դերը. նա իբրև մի գիւղացի, թշուառ, հալածված, ճնշված, հողազուրկ գիւղացի, իր ծերունազարդ, սպիտակափառ միրուքով, բայց աշխոյժ ծերունի, փայտը ձեռքին՝ կորաքամակ գալիս կանգնում է վիզը ծուռ կեղեքեանի առաջ և անվախ կերպով յանդիմանում է վերջինիս, որ սա ուրանում է իր խօսքը, դրժում իր պայմանը գիւղականների հետ ունեցած անտառային և հողային գործերի վերաբերմամբ: Դեռ բաւական չէ, որ կեղեքեանը զրկում է գիւղականներին իրանց հողային իրաւունքներից, ապա և սպանել է տալիս այն յանդուգն ծերունուն, որը անցել էր գիւղական հասարակութեան գլուխը և պաշտպանում նրա սեփական շահերը «կեղեքիչ», «վաշխառու» կեղեքեանի դէմ, որը, «Բարեգործական դիմակի տակ» առաջնորդվում է ճիշտ այն ժող. առածով, որ ինչպէս ասվում է՝ «եզը գողանում—բաժմիշ են անում, իսկ 4 ոտքը ողորմութիւն կամ նուէր տալիս»... Բայց ափսոս որ մեր հասարակութիւնը իրան լաւ չի պահում թատրոնում, այսինքն այն յուզիչ տեսարաններում, երբ մարդ զգացվելու է. նրանք ծիծաղում-հռհռում են, իսկ որտեղ պէտք է ծիծաղել, նրանք քարանում, մնում են...

Ընդմիջումների ժամանակ նուագում էր ասիական երաժշտութիւնը և թատրոնը լի էր հանդիսականներով: Գալով մուտքին՝ կասենք, որ հազիւ թէ լրացվեն բեմական ծախքերը, քանի որ դահլիճը նորոգելու, նոր դեկօրացիաներ պատրաստելու, կուլիսները նորոգելու, պատերը և առաստաղը ներկելու համար ահագին ծախս էր արված: Չը մոռանամ յիշել, որ տեղ. քառաձայն երգեցիկ խումբը ևս իր կողմից նուիրել է մի նոր վարագոյր, որ արժանի է շնորհակալութեան:

Գ. Սինանեան

ԽԻՂՃԸ ԿՈՐՑՐԱԾՆԵՐԸ

—

«Ի՞նչ է մարդու համար կապիկը: Խեղկատակութիւն կամ ցաւագին ամօթ: Եւ ահա թէ ինչ պէտք է լինի մարդը՝ կատարեալ մարդու համեմատութեամբ — խեղկատակութիւն կամ ցաւագին ամօթ... Ժամանակին մարդը կապիկ էր: Հիմա էլ դեռ մարդը կապիկից աւելի կապիկ է»:

Նիցշէի Զարաթուստրայի այս խօսքերն են ամեն անգամ մտքովս անցնում, երբ ստիպված եմ լինում գրիչ վերցնել և ազգային մեր «խնամակալների» անվերջ խաղերն ու միմոսութիւնները մերկացնել*):

Մեր խուժանամիտ հասարակութեան զարգացման աստիճանը, մանաւանդ գաւառներում, դեռ ևս բաւական նպաստաւոր է ամեն տեսակի բռնակալների, կեղծարարների և դեմագօգների շահատակութիւնների համար: Կար ժամանակ, որ խուժանը ահաբեկվում էր միւս աշխարհի յանցանքներով և «հոգու փրկիչներն» իրանց լայն պատմուճանների փեշերի տակ էին վերցնել ոչ միայն ամեն մի հայի հոգու փրկութիւն, այլ և... ամենայն հայոց գործերի տնօրինութիւնը:

Ժամանակները փոխվեցան և «ի վերուստ» կապելու և արձակելու արտօնութիւնը ստացած «հոգու փրկիչները» ստիպված եղան ասպարէզը մաքրել «հայրենիքի փրկիչների» առջև:

Ազգերնիս կառաջադիմէր կոր... և օրէցօր «ազատարարների» շարքերը կաճէին ու կը բազմանային...

Եւ ինչ տեսակ «ազատարարներ»:

Ինչպէս մի ժամանակ «հոգու փրկիչ և «ամենայն հայոց գործերի տէր ու տնօրէն» լինելու համար բաւական էր որ մէկը փարաջա հագնի կամ գլխին վեղար դնի, նոյնպէս էլ այժմ—«հայրենիքի փրկիչ» և «ամենայն հայոց յեղափոխական» դառնալու համար բաւական էր լոկ... ցանկութիւն. «ազգային յեղափոխականի» հարլիկը ծածկում էր ոչ միայն տգիտութիւնն ու ապիկարութիւնը, այլ և սրիկայութիւնը:

Ինքնըստինքեան հասկանալի է, որ իդէալիստ, մաքուր անհատներ էլ կային այդ երկու տեսակի «փրկիչների» շարքերում: Մի՞թէ անկեղծ և իդէալիստ նահատակներ չի ունեցել քրիստոնէութիւնը: Այդպէս էլ ազգային յեղափոխութեան մէջ անբիծ նահատակվողներ պակաս չեն եղել: Մի՞թէ մանջուրական դաշտերում քիչ սպաներ ու զինւորներ են ընկել, հաւատացած՝ թէ «հայրենիքի պատուի և փառքի» համար են զոհվում: Բայց այլ են այդ միամտութիւնը շահագործող տարտիւֆներն ու ոճրագործները, որոնք տաք անկիւնի յետեւում ծածկված՝ միայն օգտվում են նահատակների արիւնից, որոնք պատրաստ են իրանց պծուծ հաշիւների և փառամոլութեան ողջակէզ բերել թէ «հայրենիք», թէ «ազգ»: Այդ տիպի «քրիստոնէաները», «բիւրօկրատները», «յեղափոխականները» անմիտ խուժանի ոգևորութիւնը ծառայեցնում են լոկ իրանց իշխանութեան համար: Շագանակներ բանել ուրիշների ձեռքով—դրանց գործելակերպի յատկանիշն է, և մոլորեցնել խուժանը՝ այդ վարդապետների, վարչապետների և խուժանապետների անձնական շահերն են պահանջում:

Ինչպէս որ իսպանական իրականութիւնը ինկվիզիցիա ստեղծեց, իտալական իրականութիւնը մաֆիա, ռուսականը՝ ոստիկան-դաշտային բիւրօկրատիա, այնպէս էլ հայկական խուժանամտութիւնը ֆիդայիզմ: Այո—ֆիդայիզմ և ոչ «յեղափոխութիւն», որովհետև մեր «ազգային յեղափոխականները» ինչ-որ նոր ձևի շարժում էին ստեղծել մի առանձնայատուկ բուկետով... Իսկական յեղափոխականը գործ ունի որոշ ռեժիմի հետ. նա գործում է իր կուսակցական սահմաններում. իր անդամներից դուրս, ժողովրդի գլխին, կեանքի և պատուի վրա չի տարածվում նրա դիկտատուրան: Ոչ մի անբարոյական-նսեմող միջոց նա թոյլատրելի չի համարում իր համար: Նա իր անտեղի միջամտութիւններով չի խանգարում, չի միջամտում ժողովրդի առօրեայ գործերի մէջ: Իսկական յեղափոխականը իրաւունք չունի ուրիշներին ուղարկել մեռնելու, իսկ իրան վերապահել կոմֆորտ, բիւրօկրատական պաշտօններ, «կուլտուրական» գործունէութեան պատրուակով յեղափոխական ոյժերի և միջոցների վատնում, չէֆերի համար սենեկուրաներ ստեղծելու նպատակով: Իսկ մեզանում «ազգային յեղափոխութեան նախարարները» մի մի Բեզօբրազով դառած՝ շահագործում են խուժանամիտ ֆիդայական զգացմունքները և դրանց միամիտ, կոյր հաւատի վրա կառուցանում՝ իրանց փոքրիկ անձերի և հօգինների իշխանասիրութիւնն ու անզորրասիրութիւնը: «Արիւն փօթելը», մասսաներով կոտորվելը ազատութեան միակ ճանապարհը համարելով, դրանք իրանց նարցիսական փայփայած մարմիններից ընդունակ չեն անգամ մի կաթիլ արիւն զոհել, քանի որ... թանաքն էլ, պոռոտախօսութիւնն էլ բաւական են «յեղափոխական» յորջորջվելու: Թող մեռնեն ուրիշները, իսկ դրանք կուրծք կը ծեծեն, կեղծ արցունքներ կը թափեն և խուժանապետական ճառեր կարտասանեն: Այդ տիպի «յեղափոխական» Ալֆօնսները կամաց կամաց այնքան են մտնում իրանց դերերի մէջ, որ դառնում են հասարակութեան գլխին մի-մի սատրապ:

Ամեն տեղ միամիտ, կոյր հետևողները զոհվել են, իսկ օգտվել են ճարպիկ աղանդապետները:

Երբ որևէ կազմակերպութիւն տալիս է իր անդամներին և վարիչներին սանձարձակ, անսահման իրաւունք՝ մարդկանց կեանքի, գոյքի և պատուի վրա, երբ այդ կազմակերպութեան լոկ անդամ լինելը բաւական է, որ մարդուն դարձնէ անպատասխանատու մի չէյխ—դուք պէտք է իմանաք, որ գործ ունէք ոչ թէ ազատութեան համար կռւող մի համախմբութեան հետ, այլ ձեր առաջ կանգնած է մի ռէակցիօն, վնասակար, ոճրագործ ընկերակցութիւն, որ ամբողջապէս մի չարիք է, աւերմունքի և վայրենութեան գործօն: Դուք պէտք է իմանաք, որ այդ «կազմակերպութիւնների» շէֆերին անձնական շահերն են դրդում մի կողմից անզուսպ հալածանք յարուցանել իրանց գերիշխանութեան դէմ մարտնչողների դիմաց, միւս կողմից՝ ամեն տեսակ բարիքներ շնոր-

*) Տանս ծանր հիւանդ ունենալով՝ ժամանակ ունէի մի քիչ առաջ զբաղվել «Ժամանակի» լկտի շատախօսութիւններով: Սրանով վերջ եմ դնում այդ «յեղափոխական» Ալֆօնսների հետ ունեցած բանակռւիս:

հել իրանց շողոքորթողներին, համակերպողներին և հպատակներին։ Հակառակորդների դէմ—հուր, սուր, տանջանք, հալածանք, հայհոյանք, ինսինուացիա, զրպարտութիւն, իսկ հարազատներին—ոճիրների և կեղծիքների քօղարկում, արդարացում և խրախոյս, պաշտօններ, գովասանք, փառաբանութիւն, ներբող, խնկարկութիւն, սրբասացութիւն, աստուածացում։ Այդ անբարոյականացնող բեժիմի դէմ բողոքող խիղախներին լռեցնելու համար ամեն միջոց ներելի է, ինչպէս և խուժանի թմրութիւնը յարատև դարձնելու նպատակով ամեն տեսակ դեմագոգիական կեղծիքների դիմելը թոյլատրելի։

Ահա ինչ շաւղով ընթացաւ ուտոպիական ցնորքներով սկսած հայկական «յեղափոխութիւնը», որ վերջիվերջոյ այլասերվելով դառաւ այն՝ ինչ տեսնում ենք հիմա. մի կօշմար ժողովրդի կեանքում։

Մամուլի ազատութեան հէնց առաջին օրից սկսեց այդ «ազգափրկութեան» իմաստակ և ոճրախնամ վարդապետութեան դէմ քննադատական մի հուժկու հոսանք։ Պէտք է նորից թերթել «Ցառաջ-Ալիք-Զանգ-Երկիր-Ժամանակ» կոչված օրգանը, յիշողութեան մէջ նորոգելու համար այն շփոթը, վայնասունը, հարայ-հրոցը, ատամների կրճտումը, սպառնալիքները և փողոցային գռեհիկ հայհոյանքները, ժանտահոտ հայհոյանքները, որ բարձրացրին իրանց յեղափոխական վեհափառութեան մէջ յղփացած Ալֆօնսները։

Ցանկարծակիի եկած այդ փափկասուն և պոռոտախօս «յեղափոխականները» ի վէն կոչեցին «մարտիկներին», ցանկացան, որ դրանք իրանց ձեռները թաթախեն «անբեւս համարձակախօսների» արեան մէջ, իսկ իրանք ըստ սովորութեան տաքուկ անկիւնի յետևից կամ «կտուրներից դիտեն» իրանց սարքած կռուշեվանեան պրովօկացիաների հետեւանքները և հրճվեն։ Բայց «մարտիկների» առուար մասը արդէն հասկացել էր թէ ինչ խաղեր են սարքվում... Այն ժամանակ յուսակտուր «յեղափոխական» Ալֆօնսները վազեցին իրանց չէֆական զինարանը և հանեցին ճիզուիտական-բիւրօկրատիկական-մաֆիական կուսակերպերին յատուկ ժանգոտած զէնքերը։

Անդ էր տեսանել զխայտառակութիւն «ազգիս յեղափոխականաց»...

Մեր Ալֆօնսները շուտով ըմբռնեցին, որ հողը իրանց ոտքերի տակից դուրս է գալիս։ Այն ժամանակ սկսեցին իրանց յատուկ ճկունութեամբ գալարվել, քամէլէօնական գոյներ փոփոխել, «բեւբեզանալ» և նոր եղանակի մեղեդիներ երգել, նոր օպերաներից... Այժմ դուրս էր գալիս, որ դրանք երբէք էքսպրոպրիատորների, մարդասպանների, թալանչիների, ժողովրդին սարկացնողների ջատագովներ չեն եղել... Զըմեղ ձևանալով՝ դրանք առանց կարմրելու ասում էին. «Знать не знаемъ, вѣдать не вѣдаемъ»։

Բայց կաշին փոխելով դրանք չը մոռացան վրէժխնդրութիւնը։ Չէ՞ որ այդ փափկասուն «ինտելիգենտ» Ֆիգաների ամբողջ փիլիսոփայութիւնը, բելլետրիստիկան, հրապարակախօսութիւնը, բանաստեղծութիւնը և... գործունէութիւնը պտտում է վրէժի շուրջը։ Այդ խօսքը արտասանելիս՝ դրանք հասնում են էքստազի և սկսում պարել ինչպէս արեւելեան դերվիշները։ «Վրէժ, արեան ենք ծարաւի» մռնչում են դրանք փրփրած բերանով։ Բնական է որ այդ դրութեան մէջ մեր վրիժառուները կորցնում են ոչ միայն մաքի հաւասարակշռութիւնը, այլ և խիղճը։ Իսկ աւելի զարհուրելի գազաններ կա՞ն աշխարհում, քան խիղճը կորցրած մարդիկ։ Դրանց վրէժխնդրութեան ամենամեծ նոխազներից մէկը նուաստս է։

Բայց մի կողմ շպրտենք դրանց ամենավերջին գռեհիկ և տափակ հայհոյանքները և տեսնենք ի՞նչ են զառանցում այդ խիղճը կորցրած մարդուկները, որոնք ամբարտաւանացել են, ինչպէս Պուշկինի «Ոսկի Ձկնիկ» հէքիաթի պառաւը։

Երևակայեցէք. դրանք «շահասէր» են անուանում մի մարդու, որ աւելի քան որևէ մէկը իր համալսարանական նախկին ընկերներից ունէր բոլոր պայմանները հասնելու անձնական-նիւթական բարօրութեան, բայց և այնպէս հէնց ուսանողական նստարանից գերադասել է գնալ այն հասարակական շաւղով, որի ամբողջ ընթացքը տառապանք է, իսկ վերջը—ըստ անուհիքի անապահովութիւն... Ի՞նչն էր խանգարում այդ «շահասէր» մարդուն սկզբից և եթ լինել մէկը իր այն ընկերներից, որոնք 19 տարուց յետոյ մի-մի բանուհէ են դառել և...«յեղափոխական» Ալֆօնսներից թանկին թթու չեն ասում... Էլ չեմ ասում, որ «շահասէրը» պէտք է հասկանար, որ ամենայն «հայոց նախարարների» աթոռակիցը կամ գէթ խնկարկուն դառնալով՝ նա չափազանց բարւոք վիճակ ստեղծած կը լինէր իր համար։ Համակերպվիր հզօրներին և խուժանապետներին և վայելիր ամեն տեսակ բարիքներ... Դիւրին միջոց!

Բոլորին յայտնի մեթօդով ժողովրդից կորզած միջոցները անկօնտրօլ վատնելով թայֆայական և չէֆական ձեռնարկութիւնների վրա, ապարատմենտներում նստած այդ Ալֆօնսները ուզում են հաւատացնել, որ «շահասէր» է մի մարդ, որ օրեկան 14 ժամ աշխատում է ոչ միայն չը վարձատրվելով, այլ և չարչար մնասելով և իր անձնական ռեսուրսները սպառելով մի ամսագրի հրատարակութեան վրա... Եւ մի՞թէ զարմանալի է այդ, երբ մեր կեանքում նոյնիսկ «ամենահզօր կազմակերպութեան», «հեղինակաւոր բերանը» առանց խոշոր դեֆիցիտի չի կարողանում տարին վերջացնել։ Ազգը անշուշտ պարտաւոր է հոգալ իր «ազգային կառավարութեան» պաշտօնական օրգանը պահպանելու.. սակայն «Մուրճ»-ը պէտք է դադարի, եթէ նրա խմբագիր-հրատարակիչը չուզենայ այլ ևս անձնական զոհաբերութիւններ անել...—«Թող չը վարձատրվող հասարակական աշխատանքի հետ լինի և վարձատրվող աշխատանք, մանաւանդ եւ, միայն թէ մամուլի ազատութեան հէնց առաջին օրերում չը դադարի անկախ քննադատական մի օրգան, որի վրա այնքան ջանքեր եմ թափել...» Եւ ես ընդունեցի Ցոֆիանեան ուսումն. հոգաբարձութեան առաջարկը, ցանկալով իմ ծանր խմբագրական աշխատանքի դէթ մեխանիկական սև մասից թեթևանալով, այդ ժամերը նուիրել դպրոցական գործին։ Բայց վրէժխնդիր վոհմակը քնած չէր և սկսեց իր հռչակաւոր Դրեյֆուսիադան...

Այժմ դրանք վայնասուն են բարձրացրել իմ իրաւացի պահանջի դիմաց, ցանկանալով որ իրանց խաղերը առանց ծանր հետեւանքների անցնեն իրանց արբանեակների համար, և մնասի «Մուրճը...»։ Տասն և հինգ տարի կրրտաբեր էքսպերիմենտների վրա միլիօններ վատնած, ինքնապաշտպանութիւնը շահագործող, նուաճած դպրոցներում անբովս «պրոֆեսորների» համար «կաֆեդրաներ» հիմնող, դպրոցների բիւջէները «մանկավարժ խուժանապետների» օգտին արուեստօրէն տրզցնող ամենայն հայոց նախարարները և սատրապները այժմ իրանց տարտիւֆային մուլթների վրա կոկորդիլոսեան արցունքներ կախած՝ «սուղ» հաշիւներից են խօսում և խորհուրդ են տալիս «Արամազդին», որ իր «սատանայէք տուրքը», դէթ նուէրէք սովեալներին կամ «դպրոցներին»...

Ինչպիսի՜ անշահասիրութիւն և հոգատարութիւն։ Բարեհոգի և առաքինի Տարտիւֆներ, որքա՜ն տանջվել են խեղճերը...

Իսկ ես «շահասէրս» և «չարահոգիս» գերադասում եմ պահանջել այդ տուրքը, որ գլանում են ինձ վճարել, չը նայելով իրանց սրտախօս հաւաստիացումին, և այդ ստացածը գործադրել հէնց «Մուրճի» վրա, որպէսզի նրա զգաստացնող պղպղատ հարուածները, անպակաս լինեն վեհափառ, սակայն շշմած չէֆերի գլուխների վրայից։ Այժմ մնում է, որ ամենայն հայոց խնամակալներից հռչակաւոր իւրիսկոնսուլտ և յայտնի ֆինանսիստ պ. Տիգրան Յովհաննիսեանը դատարանի առջև մեղադրի իր alter ego «հոգաբարձու» Տիգրան Յովհաննիսեանին որ, իբրև լիգեր հրաչակաւոր «հոգաբարձութեան», ձևակերպեց իր պատմական բեզօլիւցիան սեպտեմբերի 26-ի նիստում...։

«Արդարը բոցավառ առիւծ է», ասում է Նիցշէն։ Ես համոզված եմ արդարութեան մէջ։ Եւ ես մինչև վերջ կաշխատեմ տանել իմ ուղիղ գիծը։ Խաղալիք դառնալ ձեր վրէժխնդրութեան և քմահաճոյքին—ցանկութիւն չունեմ։

Լեոն Սարգսեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գորիս, մարտի 3-ին

Սրտի անհուն թախծութեամբ կարդալով «Մշակի» № 43 կրանավօղակից գրած յօդուածը, թղթակից Մ. Տէր-Օհանեանի պատմութեան մասին, չեմ կարող իմ արհամարհանքը և միաժամանակ իմ խորին խղճահարութիւնը չը յայտնել այն հասարակութեան, որ ընդունակ է իր ծոցում սնուցանելու և պահելու ապականված զգացմունքների տէր անհատներ, որոնք ազատութեան դարում, մեր ներկայումս, երբ անբան անասուններն անգամ ազատութեան են ձգտում, դրանք, թերևս այդ պարոնները, ազատութեան պաշտպան ձևացողները, յանդգնում են ազատ գրչին փնտակով պատասխանելու, հասարակութեան ցեխը մերկացնողին այդ օրինակ վարձատրելու։

Նման տգեղ երևոյթների առաջ մարդ փոքձվում է ասել. հայ ժողովուրդը, ազատ խօսքի, ազատ մամուլի, ազատ կամքի անունից խօսող ժողովուրդ չէ, հայը՝ ազատութեան համար արիւն թափող ժողովուրդ չէ։

Ճանիճ կեանքը մերկացնող գրչին այդ ձևով պատասխանողներին եմ դիմում. պարոնայք, իմացէք, որ պակասութիւնը, ապականութիւնը մերկացնելով միայն կեանքը իր իսկական ընթացքը կըստանայ։ Կը գայ մի օր, երբ դուք կը թեքէք ձեր այդ տեսակ պախարակելի անցեալի վրա, դուք, ազատութեան անունից խօսող, բայց ազատութիւնը ճնշող պարոններ։

Սագանդարեան

—

Սէյդիշէն գիւղ (Նուխու գաւ.) փետ. 28-ին

Ցանուն արդարութեան, խոնարհաբար խնդրում եմ «Մշակ»-ի մօտակայ համարներից մէկում տեղ տալ հետևեալ նամակիս։

1906 թուի «Մշակ»-ի № 268-ում իր ժամանակին կարդացել եմ Սէյդիշէն գիւղից գրված մի թղթակցութիւն «Ալէքսան Սարուխեան» ստորագրութեամբ, ուր ասում է նախ՝ որ անձեռք բերելու համար ժողովուրդը 5—10 րուբլով կաշառք է տուել ինձ և ապա ստացել այդ առիթով թոյլ տուէք հետևեալ բացատրութիւնը։

Մի քանի ժամանակ առաջ, երբ հայ-թուրքական ընդհարումները դեռ վերջնականապէս չէին դադարել, Դաշնակցութեան տեղական մարմինը հայ ժողովրդին արգելում էր դաղթել օտարութիւն, որպէս իրերի տնտեսական զարգացման խոչընդոտ հանդիսացող հանգամանք. ահա այդ ժամանակ յարգելով սկզբունքով Դաշնակցութեան այդ քայլը, որպէսզի գիւղերը չը դատարկվեն ժողովրդից, աշխատում էի անցագիր քիչ տալ և ոյժերիս համեմատ աջակցում էի Դաշնակցութեանը անցագրերգործում։ Եղել են շատ շատերը, որոնք հակառակ այդ ուղղութեան մշտական ձրի անցագիր են ստացել ինձնից և գաղթել օտար երկիրներ։ Ես ոչ ոքի 5—10 րուբլով անցագիր չեմ տուել, ուստի հրապարակով պահանջում եմ կեղծ և ստայօղ թղթակցից ընթերցողի առաջ դնել այն մարդկանց անունները, որոնք փողով անցագիր են ձեռք բերել ինձնից. եթէ իմ առաջարկը չի կատարի, իրաւունք եմ համարում նրան անուանել զրպարտիչ և ստախօս։

Երկրորդ՝ որ իբր թէ նորակոչ զինուորներից 100—300 րուբլի փողեր եմ ստացել և ազատել զինուորական ծառայութիւնից՝ տալով զանազան կարգի արտօնութիւններ։ Ուրախ եմ, որ հեղինակը մատնացոյց է անում մի՛ն Գրիգոր Գասպարեանցի վրա, որից իբր թէ 500 րուբլի եմ ստացել, բայց չպատմելով, նրա հօրը խոստացել եմ եկող տարի ազատել նրա երկրորդ որդուն։ Ես դրականապէս յայտնում եմ և պնդում, որ Գրիգոր Գասպարեանց անունով մարդու բնաւ չեմ ճանաչում և 300 րուբ. կաշառք չեմ ստացել։ Հեղինակը չէ զգում օրինական այն ծանր պատասխանատուութիւնը, որ սպառնում է նրան և առանց որ և է հաշիւ տալու, թոյլ է տուել զրպարտել ինձ։ Ցայտնելով թէ որքան սուտ և մտացածին է հեղինակի այդ լուրը, ես ի գիտութիւն ընթերցողների առաջարկում եմ 1906 թ. Նուխու գաւառի նորակոչների ցուցակից հետևեալ քաղուածքը։

Գրիգոր Գասպարեանցի հայրը, Աւետիս Գասպարեան Բաղդասարեանց ցուցակի մէջ գրված է ընդ № 14/13 32 ամաց. կին Մարգարիտը 1906 թ. 30 ամաց. նրա որդիքը Գրիգոր 1886 թ. 4 ամաց, Լևոն—1 ամաց, իսկ Համբարձումն և Աւետիքը 1906 թ. զինուորական ցուցակի մէջ գրված են առաջինը 10 ամաց, իսկ երկրորդը 7 ամաց։ Այժմ պարզենք հարցը, Գրիգոր Գասպարեանցը, որից իբր թէ 300 ր. եմ ստացել զինուորական ծառայութիւնից ազատելու համար, համաձայն իր հասակի, զինուորագրութեան է կանչված 1902 թ. այսինքն այն ժամանակ, երբ ես եղել եմ Ջիւանշիրի գաւառում, Նոթաշենի կալուածների կառավարիչի պաշտօնում։ Նա այդ թուին զինուոր է ընդունված, բայց որոշ ժամանակ ծառայելուց յետոյ հիւանդանում և ազատվում է։ Լևոն որդին կանչվել է զինուորագրութեան 1606 թ., որը ժամանակին չէ ներկայացել, այլ 15—20 օր ուշ գալով Բագուից և ներկայանալով Շուշու զինուորական ատեանին, զինուոր է ընդունված և ուղարկված իսկական ծառայութեան։ Երրորդ որդի Համբարձումը, որին իբր թէ պիտի ազատեմ ներկայ 1907 թ., ինչպէս վերև գրված է, անցեալ տարի եղել է 10 տարեկան, ուրեմն ներկայ թուականում կը լինի 11 տարեկան, որը պիտի զինուորութեան կանչվի ուղիղ 10 տարուց յետոյ. հետևապէս այդ միանգամայն աբսուրդ է և զուրկ որևէ հիմքից, քանի որ ոչ ոք 300 ր. չի տայ իր որդուն ազատելու զինուորական ծառայութիւնից, երբ նա 10 տարուց յետոյ պէտք է զինուորագրութեան կանչվի։ Ընթերցող, ես լռում եմ, դու ինքդ դատիր։

Երրորդ՝ հեղինակն ասում է, որ ես Դաշնակցութեան խմբապետ եմ եղել. ես համաձայն օրէնքների, որպէս պաշտօնեայ, իրաւունք և հնարաւորութիւն չունէի հասարակական գործերին խառնվելու։ Դաշնակցութիւնը երբէք ինձ ոչ թէ խմբապետ չէ նշանակել, որ ես երբէք թոյլ չէի տայ ինձ, այլ և ոչ մի պաշտօն չէ հրաւիրել, քաջ իմանալով, որ ես նախ՝ իբր կառավարութեան պաշտօնեայ խիստ հակառակ պիտի լինեմ նրա ուղղութեանն ու գործունէութեանը, բացի դաղթելու հարցից, ինչպէս վերև յայտնեցի և երկրորդ՝ ես այնքան զբաղված եմ լինում մէջ պաշտօնական գործերով, որ իմ մէջ այլևս ֆիզիքական ոյժ չէ մնում կողմնակի գործերով զբաղվելու կամ ուրիշ պաշտօններ ստանձնելու։

Գանք այն հարցին, որ իբր թէ ես ժողովրդի արիւնը ծծում եմ, ենթարկելով նրան ծեծի և տուգանքի. պէտք է ասեմ, որ այդ ես սխալ է, քանի որ այդպիսի բան թոյլ չեմ տուել ինձ. չընայած որ ժողովուրդը պահանջում էր յանցագործներին ծեծել և պատժի ենթարկել։ Մեր ժողովուրդը բարոյապէս և նիւթապէս մեռած է, ես երբէք ծեծի կողմնակից չեմ եղել։ Ես իմ պաշտօնավարութեան ընթացքում, քանի անգամ գրաւոր և բանաւոր խնդրել եմ ժողովրդից, որ ինձ ազատ համարէ ծառայութիւնից և իմ տեղ ընտրէ նոր մարդու. բայց ժողովուրդը միաբերան խնդրում էր որ ես մնամ պաշտօնիս մէջ մինչև խաղաղութեան կատարեալ վերականգնելը։ Զըրնայելով որ ես արդիւնաւոր ծառայութիւն եմ մատուցել ժողովրդին և այդ ինքը-ժողովուրդը շատ լաւ գիտէ, բայց և այնպէս եղան անհատներ, որոնք անձնական հաշիւներից դրդված, իմ մասին բողոքներ տուին Գանձակի բարձր ադմինիստրացիային և Կովկասի Փոխարքային, որի համաձայն, Գանձակի նահանգական կառավարութեան խորհրդական պ. Բերժէ անձամբ գալով Շուշի և ղեկտեմբերի վերջերից մինչև յունվարի 9-ը շրջագայելով Նուխու շրջակայքը, հաւաքել է բոլոր ժողովրդին, հարցեր տուել և բազմակողմանի կերպով քննել իմ գործունէութիւնը. ժողովրդը միաբերան հերքեց բողոքների մէջ գրուածները, համարելով այն զրպարտութիւններ և հրապարակական ընդհակառակը յայտնելով ինձ, պ. Բերժէին յայտնեցին, որ եթէ Սարուխեանցը չը լինէր տանուտէր, մենք բոլորս այս երկու տարվայ ընթացքում փչացած կը լինէինք։ Եւ այս ամենից յետոյ հեղինակը ասում է, որ ես ժողովրդի արիւնը ծծող և կաշառակեր եմ. եթէ ես յիրաւի այդպէս եմ, առաջէք խնդրեմ, ինչո՞ւ ժողովուրդը այդ մասին չը բողոքից պ. Բերժէին. չէ՞ որ նա կարող էր վանել ինձ պաշտօնից։ Ես այդպէս չեմ եղել, ընդհակառակը միշտ օգնել եմ ժողովրդին։

Թոյլ տուէք, խնդրեմ, հակառակ իմ ցանկութեան, մի օրինակ առաջ բերել. Քարագլուխ գիւղի բնակիչ Աղաբէգ Ղազարեան իր երկու ընկերներով՝ քանի ամիս է, որ Շուշու բանտում հալ ու մաշ էր լինում։ Դատական քննիչը նրանցից պահանջում էր հազար երկու հարիւր րուբլի, որ բանտից արձակէ։ Նրանց ընտանիքներն ու ազգականներն ոչ մի միջոց չունենալով պահանջված գումարը ներկայացնելու, գիւղէ գիւղ են ընկնում, որ այդ փողը պարտք վերցնեն, բայց չի աջողվում. ես իմ խաղաղական տոմսերը գրաւ եմ դնում Շուշու փոխադարձ ընկերութեան մէջ և վերոյիշեալ գումարը վերցնելով և ներկայացնելով քննիչին, թշուառներին ազատում եմ բանտի կապանքներից, առանց որևէ ակընկալութեան։ Եւ այսօր այդ մարդիկ ուրանում են այդ և անխղճաբար ստահակ տալիս իմ առաքինութիւնները։

Վերջացնելով գրելիքս, թղթակցութեան հեղինակի այդ կարևոր կէտերի առիթով, պէտք է յայտնեմ, որ «Ալեքսան Սարուխեան» ազգանունով մարդ չը կայ Սէյդիշէնում, որ վերադարձած լինի գիւղը և ապրելիս այնտեղ. իսկական Ալեքսան Սարուխեանը մշտական ապրում է Բագւում և երկար ժամանակ է, որ չի վերադառնում գիւղը։ Նա ոչ մի բանից տեղեկութիւն չունենալով և ինքը չը լինելով վերոյիշեալ թղթակցութեան հեղինակը, արդէն հեռագրով բողոքել էր խմբագրութեանը (տես «Մշակ» № 271, 1906 թ.) և պահանջել երևան հանել այդ կեղծ և ստոր հեղինակի իսկական ազգանունը, բայց մինչև օրս նրա պահանջը մնացել է պահանջ։

Ի վերջոյ յայտնում եմ, որ այդպիսիները այսուհետև միշտ էլ սևանալու են, նրանք պէտք է կարմրեն, եթէ կարմրելու ընդունակութիւն ունեն, իսկ ժողովուրդը խոհեմութեամբ և գիտակցութեամբ վերաբերվելով դէպի իր աշխատաւորները, միշտ փնահատելու է նրանց արժանիքները և բարձր պահելու նրանց կոչումը թէ հասարակութեան և թէ մամուլի մէջ։

Տանուտէր Նուխոյեաստանու հասարակութեան՝
Միքայէլ Սարուխեան

Քութայիս, 4 մարտի

Մեր ազգային խնկելի տօներից, կարծեմ, ամենամեծը և ամենաազգայինը, Վարդանանց տօնն է, որ կատարելով տեղիս վիրախօս հայ ժողովուրդը հոգ ւպէս միաբեւրվում էր բարեկենդանի տօներին։ Այս տարի այդ էլ կորցնել տուին մեր ջոջ լիդերները, որոնք տեղական հասարակա-ուսումնարանական - եկեղեցական ամբողջ գեկը իրանց ձեռքը գցելով, իրանց մենաշնորհը դարձել և ինչպէս ուզում են այնպէս էլ վարվում են։ Էլ ուրիշ դանգատվե՞լ քանի որ ամբողջ ուսումնարանի-հոգաբարձական կազմը փայլում էր իր բացակայութեամբ Վարդանանց նահատակների հոգեհանգստին և ներկայ էին միայն մի քանի երիտասարդներ և կանայք։ Ինչպէս ասացի, մենք ամենայն տարի, այդ օրվայ հերոսների յիշատակը տօնել ենք, ունեցել ենք գրական-երաժշտական երեկոյթ կամ աշակերտական հանդէսներ և ճառախօսութիւններ, իսկ այս տարի մինչև անգամ տեղական եկեղեցական-ծխական ուսումնարանի թէ դասատուները և թէ աշակերտները հոգեհանգստին եկեղեցի չէին եկել։ Այդ երեւոյթը հասարակութեան վրա վատ տպաւորութիւն գործեց։ Մնալով ժողովրդի տրտունջներին՝ յայտնում եմ իմ արդար զայրոյթս լրագրի միջոցով։

Ա.

—

Շուշի, փետրվարի 14-ին

«Ժամանակ»-ի № 30-ում, Շուշու թղթակիցներից մէկը, խօսելով Շուշու թեմական դպրանոցի վերջին դէպքերի «պատճառների և հետեւանքների» մասին, գրում է, որ «դեռ նոյեմբերին դպրոցի ուսուցիչներից մէկին պ. Ա. Մելքոնեանին վիրաւորում են մի քանի օրթօդոքս մարքսիստներ, նոյն այդ դպրոցի աշակերտներից, հէնց նրա համար, որ նա համարձակվել է աշակերտներին կազմակերպել անկուսակցական (?!) հողի վրա»։

Թէ պ. Մելքոնեանի գործի դատավարութիւնից և թէ նոյն Մելքոնեանի յօդուածներից երևում է, որ այդ աշակերտական միութեան մէջ չէին կարող մտնել օրթօդոքս մարքսիստներ հէնց այն պատճառով, որ տեղիս Ս.-Դ. Հ. և Ռ. աշակերտական խմբակները սկզբից հրաժարվել են մտնել միութեան մէջ՝ ունենալով իրանց առանձին կազմը։ Եթէ աւելացնենք, պ. Մելքոնեան որ մկրտելով միութիւնը անկուսակցական՝ իրապէս սակայն նա որոշ կուսակցական կնիք էր կրում, մինչ այնչափ, որ միութեան ընթերցարանից դուրս էին նետվել սօցիալ-դեմօկրատական օրգանները՝ պ. Մելքոնեանի ցուցմունքով՝ իբր փողոցային թերթեր, այն ժամանակ հասկանալի է, որ միութեան մէջ մնացած աշակերտները, որոնք ընդհարվել էին պ. Մելքոնեանի հետ, նոյնքան օրթօդոքս մարքսիստներ կարող էին լինել, որքան և կապիտալի հեղինակը՝ մեռաւ մնալով օրթօդոքս մելքոնեանական։

Թղթակիցը իր այս քառակուսի ստախօսութիւնից յետոյ, աշխատում է լուսանք թափել իմ և իմ ընկերների հասցէին։ Բայց որչափ նա յանդուգն է ընդհանուր անունների դիմաց, նոյնչափ երկչոտ է, երբ խօսքը անհատներին է վերաբերում։ «Արբենի» կեղծ անունով տակ դիմակաւորվելուց յետոյ անգամ, համարձակութիւն չունի ցեխը անձամբ մեզ շպրտելու, այլ աշխատում է «Մշակի» թղթակից Ոսկու-Ջօնի բերանում դնել իր զրպարտութիւնները։ (Ես անձամբ Ոսկու-Ջօնին չեմ ճանաչում և կեանքումս էլ նրան չեմ տեսել. դա հիմք է տալիս ինձ ենթադրելու, որ նա նոյնքան հեշտ կարող է զրպարտված լինել, որքան և մենք. հրաւիրում եմ նրան հերքել կամ հաստատել թղթակցի ասածը)։ Պ. Արբենին, իբր թէ տեղիս պօստի փողոցում, լսել է Ոսկու-Ջօնից, որ աշակերտները չէին կարող գործին այնքան սուր կերպարանք տալ, եթէ ես և ընկերներս, «որոնք սկզբում չէինք մասնակցում, բայց այժմ խաղալիք ենք դարձրել աշակերտներին մեր ձեռքում», չը դրդէինք նրանց։ Փառք Աստուծոյ, որ թղթակիցը յիշում է, գոնէ որ «սկզբում» մենք չէինք մասնակցում և եթէ դրան աւելացնենք վերոյիշեալ այն փաստը, որ միութեան աշակերտները յամենայն դէպս «մարքսիստներ» չէին, այն ժամանակ պարզ է, որ այն «նախված ճանճը», որի մասին և որի մէջից խօսում է պ. Արբենին, գոյացել է ոչ թէ դրսից, այլ ինքնաներհեան պրօցեսով։

Իսկ այդ «սկզբից» յետոյ ինչ է եղել մեր բռնած դիրքը և ով է նպաստել ճանճի զարգացման, դա ի հարկէ չեն կարող պարզել ոչ պօստա-փողոցային «սաէ-կօսէ»-ները, ոչ ինտելիգենտ և անինտելիգենտ մարդկանց մութ ակնարկները և սեթեւեթ զրպարտութիւնները։ Այդ հարցը պարզելու համար հրաւիրում եմ մանկավարժական ժողովին և հոգաբարձութեան հրատարակել այդ գործի վերաբերեալ բոլոր արձանագրութիւնները, բողոքագրերը, որոշումները և հոգաբարձութեան հասած «անհերքելի ոյժերի» կողմից սպառնական պրիկազները, որոնք շատ հեշտութեամբ միջոց կը տան մեզ պարզելու «գոյացած ճանճի մասին, որի մէջ խեղդվում է ամբողջ ուսումնարանն՝ իր հոգաբարձուներով ուսուցիչներով, հարիւրաւոր աշակերտներով»։ Իսկ եթէ դուք, պ. Արբենի, բացի անստամ յարձակումներից, ունիք և հիմնաւորված մեղադրանքներ, համեցէք դրանցով հրապարակ, մենք պարտաւոր ենք բացատրութիւն տալ։ Հակառակ դէպքում մենք պարտաւոր չենք ամեն մի գորտուկային կռկռոցից խորասուզվել ճանճի տակը։

Ուրեմն, պ. Արբենի, շուտ, ճանճից՝ դուրս!

Ուսուցիչ Թեմական դպրանոցի՝
Յ. Յովհաննիսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս տարվայ յունվար ամսին, Գանձակի նահանգի հայ-թուրքական ընդհարումներից վնասված ազգաբնակութեան անյետաձգելի մատակարարական պէտքերի համար ներքին գործերի մինիստրութեան յատկացրած փոխատուութիւնները, Գանձակի նահանգապետի հաղորդագրութեան համաձայն, կը բաւէն մինչև այս տարվայ ապրիլ ամիսը։ Գանձակի, Կարեագինի, Ջիվանշիրի և Արէշի գաւառների ազգաբնակութեան յետագայ օգնութեան չափը որոշված է 424,878 ր. 90 կօպ.։ Այս գումարը Կովկասի Փոխարքան մարտի 9-ին հեռագրով խնդրել է ներքին գործերի մինիստրից, մատնանշելով, որ անհրաժեշտ է օր առաջ բաւարարութիւն տալ յիշեալ նահանգի ազգաբնակութեան սերմացու կարիքներին, նկատի առնելով, որ այս ամսվայ երկրորդ կէսին սկսվում է գարնանացանը։

—

Կայսրութեան մատակարարող գործի ժամանակաւոր կառավարիչ իսկական գ. խ. Գերբէլը տեղեկացրել է Կովկասի Փոխարքային, որ ներքին գործերի մինիստրութեան կից կազմված յատուկ մատակարարական մասնաժողովը որոշել է նորին պայծառափայլութեան տրամադրութեան տակ դնել 2600 րուբլի—իբրև փոխատուութիւն տալու գարնանացանի համար Դաղստանի շրջանի Թէմիր-խան-Շուրայի վիճակի Ջիր-իւրտ գիւղի բնակիչներին։

—

Սահմանված կարգով Զանգեզուրի գաւառի Կանիւլու գիւղի հասարակութիւնը միջնորդութիւն էր յարուցել՝ տալ պետական հաշւով սերմացու և ուտելու ցորեն, սակայն Կովկասի բարձր իշխանութիւնը այդ միջնորդութիւնը անհետեւանք է թողել։

—

Ցիշեցնում ենք Թիֆլիսի մեր ընթերցողներին, որ այսօր կը կայանայ ջութակահար Յ. Նալբանդեանի կոնցերտը երաժշտական ուսումնարանի դահլիճում. ծրագիրը հետաքրքրական է։ Նա պարունակում է իր մէջ Տարտինիի, Վիոտտիի, Վիտալի, Սէն-Սանսի և իր Նալբանդեանի հեղինակութիւնները։ Կոնցերտին մասնակցում է դաշնակահար Վ. Պօկրովսկին։

—

Մարտի 3-ին, երեկոյեան ժամը 9-ին, ազնուական Գէօրգի Գոգեվանովի 11 ամեայ դուստր, Թիֆլիսի 4-րդ իգական գիմնազիայի աշակերտուհի Թամարան, հագնում է Սնէգուրօչկայի» զգեստ։ Երբ նա սկսում է վառել բենգալեան կրակները, յանկարծ շորերը բռնկվում են կրակի հետ անզգոյշ վարվելուց։ Զգեստը անմիջապէս այրվում է և դժբախտ աղջիկը ստանում է այն աստիճան ծանր այրուածքներ, որ չը նայած բժշկական շտապ օգնութեան, մեռնում է սոսկալի տանջանքներով։

—

Ստացանք «Грузинская Мысль» շաբաթաթերթի առաջին համարը։ Խմբագիր-հրատարակիչն է Դ. Բ. Գվազավան։

—

Ալ. Մելիք-Ազարեանը խնդրում է մեզ յայտնել, որ նա հանգուցեալ դերասան Պետրոսեանի ընտանիքի օգտին ստացել է տիկին Մարգարիտ Աբեանից 100 րուբլի, Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի ուսուցչական մարմնից 53 րուբլի։

—

Թիֆլիսի պոլիտեխնիկումի ֆինանսական մասնաժողովը հարց է յարուցել միջոցներ գտնել պոլիտեխնիկումի օգտին տրվող նուէրների աղբիւրը մեծացնելու համար։

—

Նահանգական վարչութեան բժշկական բաժնի ստացած տեղեկութիւններին նայած, Թելաւի գաւառի մի քանի գիւղերում երևացել է մի ինչ որ հիւանդութիւն, որը շատ զոհեր է տանում ազգաբնակութիւնից։ Բաժինը գաւառն է ուղարկում մի բժիշկ, որը պարզում է, որ յիշեալ գաւառում երևացել է մենենգիտ, որը օրէցօր համաճարակի բնաւորութիւն է ստանում։ Այդ հիւանդութիւնը երևացել է Շաքրիանի, Շիլդա, Սարուէ, Աղգոմա. Փոէմի, Կվարելի, Ամասի, Ենիսելի հուշասանի և Սանավարդօ գիւղերում։ Այդ գիւղերում մենենգիտից մեռել են 11 հոգի, առողջանում են 7-ը և կան դեռ 20 հիւանդներ։ Գաւառական բժիշկը միջոցներ է ձեռք առել այդ հիւանդութեան դէմ կռւելու համար։

—

Մարտի 9-ին Կովկասեան զինուորա-նահանգական դատարանում քննվեց Բագւի բնակիչ Ալի Բալա Վէլիևի գործը, որը մեղադրվում է այն բանում, որ նա զինված ընդդիմադրութիւն է ցոյց տուել զինուորական պահակախմբին՝ չը բռնվելու համար. մահափորձ է կատարել զինուոր Չէրկաշինի կեանքի դէմ, նրա վրա կրակելով ատրճանակից։ Նախագահում էր գեն. մայոր Սոլեարեվսկին. պաշտպանում էր երդ. հաւ. Մ. Օ. Դրուզենբէրգը։ Երկար խորհրդակցելուց յետոյ, դատարանը կայացրեց արդարացուցիչ դատավճիռ և մեղադրեալին արձակեցին ոստիկանական հսկողութիւնից։

—

Ի նկատ առնելով այն հանգամանքը, որ վրաց ազնուականների թատրոնի շինութիւնը շարունակելու հարցի նկատմամբ երկու մասնաժողովների մէջ խոշոր տարաձայնութիւն կայ, ազնուականների պատգամաւորական ժողովը և ազնուականների ատացուածքները կառավարող վարչութիւնը դիմել են կայսերական ռեխնիքական ընկերութեան Կովկասի բաժանմունքին և խնդրել են քննել յիշեալ մասնաժողովների տուած ամբողջ նիւթը և յայտնել սեփական եզրակացութիւն՝ թէ կարելի՞ է արդեօք շինութեան կառուցումը շարունակել, թէ ոչ։ Առ այժմ թատրոնի շինութեան աշխատանքները կանգ են առել, ուրովհետև ազնուականների գոյքերը կառավարող վարչութիւնը նոր փոխատուութիւն կանխաժամանակեայ է գրաւում։

—

«Закавказье» լրագրին հաղորդում են, որ Հալաբարում երևան հանած գաղտնի տպարանի գործի քննութիւնը, որի առիթով պատասխանատուութեան են ենթարկվում Կ. Անդրոնիկովը և ուրիշները, ձգձգվում է անցեալ տարվայ ապրիլի 15-ից մինչև օրս։ Ահա տասնմէկերորդ ամիսն է արդէն, որ քննութիւնը վարում է կարևոր գործերի քննիչ Լիախովիչը։ Այդ գործի համար բոլոր մեղադրվողները արձակված են երաշխաւորութեամբ, իսկ Կ. Անդրոնիկովը և Ս. Ուսմէլիձէն մինչև այժմ պահվում են ոստիկանական հսկողութեան ներքոյ, և նրանց ոչ միայն հնարաւորութիւն չը կայ երաշխաւորութեամբ ազատվելու, այլ նոյնիսկ հարկաւորութիւն չեն գտնում նրանց տեղեկացնել «հալաբարեան» հռչակաւոր գործի դրութիւնը։

—

Ծխախոտի գործարաններից արձակված բանուորները դիմել են սօցիալ-դէմօկրատական կոմիտէտին և խնդրել են ազդել իրանց նախկին գործարանատէրերի վրա, որպէսզի նրանք ընդունեն նրանց իրանց նախկին տեղերը։

—

Թիֆլիս է եկել Երևանի փոխ-նահանգապետ Վ. Ի. Բարանովսկին։

—

Թիֆլիսի նահանգի ժողովրդական դպրոցների տեսչական մարմինը յենվելով նրա վրա, որ Պետական Դուման դեռ չէ քննել և հաստատել 1907 թուի ծախսերի նախահաշիւը, յունվարի 1-ից մերժել է տալ ուսուցիչների ռոճիկները, մինչև որ Դուման նախահաշիւը հաստատէ։ Բայց և այնպէս, Դումայի չը հաստատելը չէ խանգարում իրան, տեսչական մարմնին, ստանալ իր ռոճիկը։ Մի քանի դպրոցներում ուսուցիչները ուղղակի քաղցած են։

—

9-րդ քաղաքամասում, Սեմենովսկի փողոցում, մարտի 11-ի առաւօտեան ժամը 4-ին, սպանվել է Ախվերդովի տան դռնապան Խաչատուր Խաչատրեանը։ Մարդասպանները, սպանութիւնը կատարելուց յետոյ, կոզոպտել են Րէստովսկի փողոցում, Բախչինովի տանը գտնվող մանրավաճառի կրպակը, որից յետոյ բռնվում են։ Չարագործներն են. Թիֆլիսի բնակիչ Գէօրգի Դիֆտերով, որ փախել է Արխանգելսկի նահանգից և Սղնախեցի Տիգրան Երամով։

—

Մարտի 10 ին, ցերեկվայ ժամը 12-ի մօտերը, երբ «Եասլի» ապաստարանի կառավարիչ Ալէքսանդր Նիկոլայեվիչ Վերեօվկինը Բոզարջանեանի գործարանից ստանալով 188 րուբլի 59 կօպէկ կօրօբկաների համար, ուղղվում է «Եասլի» ապաստարանի կողմը, 2 անյայտ չարագործներ, զինված ատրճանակներով, մահվան սպառնալիքով կանգնեցնում են նրան և խլելով բոլոր փողերը, անյայտանում են։

—

Մարտի 10-ին, «Միխայլեան հիւրանոցում», երկրորդ քաղաքամասի պրիստաւը ոստիկանների և զօրքերի ուղեկցութեամբ խուզարկում է վրաց ազնուականների գիմնազիայի ուսուցիչ Ուլարսաբ Բօզվաձէի սենեակը, ուր ոչ մի կասկածելի բան չէ գտնում։

—

Լուրերին նայած, «Голосъ Кавказа» լրագրի խմբագիր՝ Ն. Մ. Պիսարևը յայտարարութիւն է տուել, որով հրաժարվում է յիշեալ լրագրը խմբագրելուց։ Լրագիրը հրատարակող ընկերութեան վարչութիւնը վճռել է լրագրի իսկական խմբագիր հրաւիրել իր սեհքիւրական գրուածքներով յայտնի Պալմին (ատիսա Արբենին)։ Մինչև այդ օրը առաջարկված է լրագիրը ստորագրել պաշտօնաթող գեներալ-մայոր Օգօն Դօգանովսկուն։

(«Յ.»)

—

Գորու գաւառի Շինդավի գիւղի բնակիչներ Ծղալօբ Նապեշվիլիս և Վասիլիյ Խուցիաշվիլին, իբրև վերին աստիճանի վտանգաւոր և վնասակար անձնաւորութիւններ հասարակական կարգ ու կանոնի և հանգստութեան համար, գեներալ-նահանգապետի հրամանով ոստիկանութեան հսկողութեան տակ աքսորվում են Վիատսկի նահանգը, 5 տարով։

—

Բաթումի քաղաքագլուխը միջնորդութիւն է յարուցել քաղաքային վարչութեան կից «աշխատանքի բորսա» հիմնելու։

—

Բորչալուի գաւառի Վօրօնցօվկա գիւղում երևացել է իսկական ծաղկի հիւանդութիւն։ Հիւանդանում են հասակաւորները։ Ձեռք են առնված սրսկիչ—չեզոքացման միջոցներ։

—

Գանձակում, մահմեդականները Նովրուզբայրամը (նոր տարի) տօնել են հանդիսաւոր կերպով։ Մարտի 7-ի և 9-ի գիշերները մահմեդականները մի քանի հարիւր անգամ կրակել են ատրճանակներից։ Հրացանաձգութիւնը տեղի է ունեցել առանց արիւնհեղութեան։ Այդ հրացանաձգութեան համար գեներալ-նահանգապետը քաղաքի մահմեդական ազգաբնակութեան ենթարկել է 300 րուբլի տուգանքի։

—

Քութայիսի գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ Սիբիր են աքսորվում Օզուրգէթի գաւառում երկու շաբաթ առաջ ձերբակալված Մչէդլիձէն, Լօմտատիձէն, Ցէրուխալիձէն, Նիկլաձէն, Մտինարաձէն և ուրիշները։

—

Թէմիր-խան-Շուրայի քաղաքագլուխը կրկին դիմումն է արել Կովկասի Փոխարքային և ներկայացրել է տեղական քաղաքային լիազօրներին միջնորդագիրը՝ ազատելու Թէմիր խան-Շուրայի քաղաքային ոստիկանութիւնը պահելու ծախքերից, ի նկատ առնելով նրա վերին աստիճանի դժուարին ֆինանսական դրութիւնը։

—

Ահա երրորդ օրն է, որ Բագւում, նահանգական դատարանում քննվում է Րիլսկի ժառանգների և «Կասպ. Սեծովեան Ընկ.» միջև ծագած գործը՝ վերջինի ձեռքով Րիլսկիներից կապալով վերցրած նաւթահանքերի մասին, որոնք անցեալ տարի անկենկալ կերպով գրաւեցին Րիլսկիների մարդկանց ձեռքով։

—

Բագւի քաղաքապետի գիւանատունը յայտնել է Վ. Ս. Կօրձային, որ նրան կը թոյլատրվի վերսկսել «Трудовая Жизнь» լրագրի հրատարակութիւնը միայն այն պայմաններով, որոնցով նրան թոյլատրված էր սկզբում նախկին ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետի կողմից։

—

Ներկայումս Բագւի ոստիկանութիւնը քաղաքապետին ներկայացնելու համար տեղեկութիւններ է ժողովում՝ Բագւում գոյութիւն ունեցող աշխատաւոր ընկերակցութիւնների և սպառողական ընկերութիւնների մասին, պարզելով, ներկայումս նրանք ո՞րտեղ են գործում և թէ ե՞րբ են հաստատվել նրանց կանոնադրութիւնները։

—

Ինչպէս հաղորդում են Բագւի լրագիրները, մարտի 8-ի գիշերը ատրճանակներով և դաշոյններով զինված վեց հայեր ներս են խուժում Երևանի բնակիչ Արշակ Ամատունու բնակարանը, և հաւաքելով 1000 րուբլի արժէքաւոր իրեր, փախուստ են դիմում։ Ոստիկանութեանը աջողվում է կալանաւորել նրանցից երկուսին, իսկ մնացածները կարողանում են անյայտանալ։ Բռնվածներն են զանգեզուրցիներ՝ Մարտիրոս Օհանջանեան և Ասլան Առուստամեան։

—

Մարտի 11-ին Բագու է վերադարձել արձակուրդից քաղաքագլուխ Սաֆար Ալիեվը և ստանձնել է իր պաշտօնը։ («Б.»)

—

Բագւի ոստիկանութիւնը յայտնել է սանիտարական բիւրոյին, որ բերդում երևացել է կարմրուկ հիւանդութիւն։ («Б.»)

—

Բագւում, Սալիանսկի գնդի հրամանատարը կարգադրել է պատասխանատուութեան ենթարկել այն բոլոր անձանց, որոնք հագած կունեն զինուորական զգեստներ։

—

Ներքին գործերի մինիստրին կից կազմից դուրս գտնվող V-րդ կարգի առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ իսկական գաղտնի խորհրդական Գրիգորեանը նշանակված է V-րդ կարգի առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ մինիստրին կից։

—

Մարտի 5-ին, Պետերբուրգում, առաւօտեան ժամը 3-ի մօտերը, Եւրոպական հիւրանոցում, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, ընթրելիս է եղել գլխաւորապէս օֆիցէրներից բաղկացած ազգաբնակութեան բարձր և փարթամ դասակարգին պատկանող մի մեծ խումբ, որի մէջ ի թիւս այլոց, եղել են կոմս Ստէնբոկ-Ֆէրմօրը, գնդապետ կոմս Կոմարօվսկին, Տրէպօվի փոխարէն սպանված գեներալ Կոզլօվի որդին, Սեմէնովսկի գնդի մի օֆիցէր և իշխան Դաւիդ Նիժարաձէն։ Խօսակցութիւնը, որը սկզբում ունեցել է խաղաղ բնաւորութիւն, սկսում է սուր կերպարանք ստանալ, երբ խօսքը հասնում է քաղաքականութեան մասին։ Առաւելապէս տաք վիճաբանելիս է եղել իշխան Նիժարաձէն, մատնանշելով, որ Կովկասի համար անհրաժեշտը աւտօնօմիան է։ Նրան առարկում է Կոզլօվը։ Խօսք առ խօսք վէճը սկսում է ստանալ սպառնական բնաւորութիւն։ Վէճի ամենակատաղի մօմենտում Կոզլօվը և Նիժարաձէն դիմում են զէնքի։ Կոզլօվը մերկացնում է սուրը, Նիժարաձէն խուսափում է և հարուածը անցնելով նրա գլխի մօտով, կտրում է ձախ ականջի բլթակը։ Նոյն րոպէին Նիժարաձէն կրակում է միմեանց ետևից երկու անգամ, և Կոզլօվը, ծանր վիրաւորվելով կրծքի աջ կողմից, ընկնում է յատակի վրա։

Նիժարաձէն կրակում է դարձեալ երկու անգամ, որոնցից մէկով թեթև բերծուածք է հասցնում կոմս Կոմարովսկու գլխին։ Եկած բժիշկը գտնում է Կոզլովի դրութիւնը անյուսալի։ Ամբողջովին արիւնով շաղախված Նիժարաձէն, որը բացի ականջի վէրքից, վէրք է ստանում և ձեռքից, որը դրկում է նրան երկու ժամերից, ուղարկվում է Մարինսկի հիւանդանոցը, որտեղից էլ փոխադրվում է Նիկոլայէվսկի հիւանդանոցը։ Կոզլովին տանում են Սեմէնովսկի գնդի հիւանդանոցը, այնտեղից էլ ուղարկում են հիւանդանոց։

—

Համաձայն Բագուի քաղաքապետի կարգադրութեան, ոստիկանութիւնը քաղաքում փակել է 13 պանդոկներ, խմիչքեղէնի խանութներ և այլն—արտակարգ պահպանութեան ամբողջ ժամանակամիջոցում։ («Б.»)

—

Օդեսսայի դէպքերի մասին ներքին գործերի մինիստրի տուած բացատրութիւնից ի միջի այլոց երևում է, որ իբր թէ օտար հիւպատոսները Կաուլբարսին շնորհակալութիւն են յայտնել նրանց պաշտպանութեան վերաբերմամբ ձեռք առած միջոցների համար։ Սակայն իրողութիւնը այն է, որ երբ օտար պետութիւնների հիւպատոսները հեռագրել են մինիստրների նախագահին և պահանջել ապահովելու իրանց և իրանց հպատակների կեանքն ու գոյքը, Ստոլիպինը իր կողմից հեռագրել է Կաուլբարսին և կարգադրել միջոցներ ձեռք առնելու։ Վերջինս իւրաքանչիւր հիւպատոսարանի պահպանութեան համար նշանակել է երկու-երկու զինուոր, բայց հիւպատոսները դրա համար շնորհակալութիւն յայտնելով հրաժարվել են։ Եւ ահա այդ հասարակ բանը մինիստրութիւնը անուանում է շնորհակալութիւն։ («Рѣчь»)

—

Վարշաւայի վաճառականները և դերձակները տրտունջներ են յայտնում մահուդեղէն ապրանքների սակաւութեան մասին։ Այդ հանգամանքը բացատրվում է նրանով, որ մահուդեղէնի գործարանատէրերը, ի նկատի առնելով անցեալ տարվայ պահանջի պակասութիւնը, այս տարի էլ քիչ են պատրաստել և սպասում են որ շուկայի դրութիւնը մի փոքր լաւանայ, այդ պատճառով էլ պահանջի համեմատ շատ անբաւարար է մահուդեղէնը։ Լոձի, Զգերժի և Տոմաշէվի պահեստների բոլոր մահուդները վաճառվել էին դեռ ևս սեզօնի սկզբներում, այնպէս որ այժմ արդէն ոչ մի պահեստ չը կայ, մինչդեռ պահանջը աւելի է շատ քան այն, որ պատրաստվում է գործարաններում։ («Т.-Пр.-Г.»)

—

Փետրվարի 27-ից մինչև մարտի 5-ը կայացվել են ու իրագործվել 7 մահվան դատավճիռներ։ Այդպիսով մինչև մարտի 5-ը մահվան պատժի են ենթարկվել 771 հոգի։ («Товарищъ»)

—

Րիգայից «Бирж. Вѣд.» լրագրին հեռագրում են, որ Դուբբէլն կայարանի մօտիկ պատժողական զօրամասերից մէկի կարգադրութեամբ գնդակահար էր արված ուսուցիչ Տաիրանը։ Մահվան պատժի տեղում ուսուցչին յարգողները գաղտնի կերպով յուշարձան էին կանգնեցրել։ Այդ առիթով այժմ քննութիւն է կատարվում։ Կալանաւորվել են 9 հոգի։ Դրագունները յուշարձանը ոչնչացրել են։

—

«Товарищъ» լրագրին հաղորդում են, որ ոստիկանական դեպարտամենտը կարգադրել է, որպէսզի այդ արդիւնաբերութիւնների տէրերը, որոնց մօտ նկատվում է գործադուլի նշաններ, պատրաստութիւններ, անմիջապէս, պատասխանատուութեան սպառնալիքի[illegible], պէտք է հաղորդեն դեպարտամենտին ամենամանրամասն տեղեկութիւններ բանւորական այն բանակցութիւնների մասին, որ վարում են նրանք պահանջներ առաջադրելու նպատակով, յիշելով միևնոյն ժամանակ գործադուլի գլխաւոր հեղինակների անունները։ Այդ պահանջը խախտելու կամ իր ժամանակին չը տեղեկացնելու համար սպառնում են փակել ձեռնարկութիւնը։

—

Աշխատաւոր խմբակի և ժողովրդական սօցիալիստների ֆրակցիայում ծագել է խիստ օպպօզիցիա՝ ֆրակցիաների ամբողջ կազմով համաօպպօզիցիօն խորհրդակցութիւններին մասնակցելու դէմ, որ կազմում են կադետները, հիմնվելով այն բանի վրա, որ ֆրակցիաները դեռ բաւականաչափ չեն բիւրեղացել և համաֆրակցիական խորհրդակցութիւնները կարող են միայն կազմալուծել ֆրակցիաները։ Եթէ համաօպպօզիցիական խորհրդակցութիւնները կը շարունակվեն տեղի ունենալ, ժողովրդական ֆրակցիաները մտադիր են բաւականանալ միայն առանձին ներկայացուցիչներ ուղարկելով։ («Товарищъ»)

Աշխատաւորականների ժողովը վերջնականապէս աշխատաւոր խմբակի կազմը որոշելու համար, մարտի 2-ին հաշւելով ստացել է 53 անդամ աշխատաւոր խմբակից. 19 աշխ. խմբակին համակրող անկուսակցականներ և մօտ 14 անդամ գիւղացիական միութիւնից։ Գիւղացի պատգամաւորներից շատերը յաճախում են մի քանի ֆրակցիաների խորհրդակցութիւններին. և ոչ մի ֆրակցիա չէ կարող առայժմ նրանց իր անդամների շարքը դասել։ Աչքի առաջ ունենալով Դումայում տեղերը վերջնականապէս բաժանելու անհրաժեշտութիւնը, մտադրութիւն կայ դիմելու պատգամաւորներից շատերին, որպէսզի վերջիններս պարզ կերպով ցոյց տան իրանց այս կամ այն կուսակցութեան կամ խմբին յարելը։ («Товарищъ»)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, փետրվարի 26-ին

Շաբաթ, 24-ին փետրվարի, թոքախտից վախճանվեց տեղիս Ղալա Թաղի Արամեան դպրոցի նախկին ուսուցիչ Յարութիւն Յարութիւնեանը։ Հանգուցեալը տեղացի էր և Արամեան դպրոցի շրջանաւարտ. նա 23 ձիգ տարիներ պաշտօնավարել է նոյն դպրոցում որպէս ուսուցիչ։ Մի քանի տարի առաջ տեղիս հասարակութիւնը տօնել է նրա ուսուցչութեան 20-ամեակը։ 23 տարի լինել հայ ուսուցիչ, այն էլ միևնոյն դպրոցում, դա, կարելի է ասել, կենդանի նահատակութեան և հերոսութեան համազօր մի գործ է։ Որպէս ուսուցիչ հանգուցեալը եղել է վերին աստիճանի բարեխիղճ, տոկուն, եռանդուն, իր գործին նուիրված մանկավարժ։ Կիրակի, 25 փետրվարի տեղի ունեցաւ հանգուցեալի թաղումը։ Նախ քան թաղումը Ղալայի առաջնորդական ս. Աստուածածին եկեղեցում հոգեհանգստից յետոյ, որին ներկայ էր առաջնորդ Եզնիկ արքեպիսկոպոսը, խօսեց մի զգացված դամբանական Ղալայի դպրոցի ուսուցիչ պ. Վահան Բժշկեանը, դրուատելով հանգուցեալի բարեմասնութիւնները. իսկ եկեղեցուց դուրս դագաղի վրա մի դամբանական կարդաց Արամեան դպրոցի 5 դասարանի աշակերտ՝ Երուանդ Աֆթանդիլեանը։ Եկեղեցին լի էր ժողովրդով, որ խուռն բազմութեամբ ուղեկցեց հանգուցեալի դագաղին, յուղարկաւորութեան մինչև (Լիլաւա Թաղի) քաղաքից բաւական հեռու գտնվող հայոց գերեզմանատունը։ Հանգուցեալը թողել է բազմանդամ ընտանիք առանց նիւթական միջոցների։ Պէտք է յուսալ, որ Թաւրիզի հայ հասարակութիւնը իր բարոյական պարտքը կը համարի հոգալ հանգուցեալի որդոց ուսման և կրթութեան մասին։

Նորերս այստեղ սկսեց լոյս տեսնել պարսկերէն լեզուով երգիծաբանական և ծաղրանըկարներով մի շաբաթաթերթ՝ «Ազէրբայջան» անունով։ Բովանդակութեան մասին ոչինչ չենք կարող ասել, որովհետև, դժբաղդաբար, պարսկերէն չը գիտենք և յարմար առիթ չէ եղել ուրիշներին՝ պարսկագէտներին կարդալ տալու։ Սակայն պէտք է նկատենք, որ ծաղրանկարները՝ կարրիկատուրաները բաւական աջող են, վերաբերում են պարսկական կեանքին և գրեթէ «Խաթաբալայի» ծաղրանկարներից վատ չեն։ Ցաւենայն դէպս, այդ մի փոքրիկ առաջադիմութիւն է պարսկական նորաբողբոջ մամուլի կեանքում։

Երէկ, կիրակի, 25 փետրվարի, Թաւրիզի կաթոլիկաց դպրոցի հայ աշակերտները ֆրանսերէն լեզուով խաղացին «Le Poignard» (դաշոյն), դրամա 1 գործողութեամբ և «Avocat Pathelin», կօմեդիա երեք գործողութեամբ, դպրոցական սրահի բեմի վրա։ Պէտք ասած, որ հայ աշակերտները բաւական աջող խաղացին իրանց վերցրած դերերը։ Ֆրանսիացիներից պ. Ժօրժ Ստիվենս արտասանեց մի քանի ոտանաւորներ, ծիծաղաշարժ կուպլետներ։ Սրահը լի էր տեղիս եւրոպացի հասարակութեամբ, ներկայ էին տեղիս ֆրանսիական և անգլիական հիւպատոսները։ Կային բաւականաչափ հայեր և ինտելլիգենտ պարսիկներ։ Կաթոլիկների դպրոցը կառավարում են ֆրանսիացի երեք լազարիստ վարդապետներ և մի հայ կաթոլիկ վարդապետ, հ. Աւետիս։ Ներկայ էին և ֆրանսիացի կաթոլիկ 6 կոյսերը իրանց օրիորդաց դպրոցի հայ աշակերտուհիներով։

Թաւրիզի վերին աստիճանի միօրինակ և տաղտկալի կեանքի մէջ աշակերտների դպրոցական ներկայացումները անգամ նշանակալից երևոյթ են կազմում և ճահճացած, մեռած կեանքի մէջ մի թարմ հոսանք են մտցնում։

Դարբին

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԹԻՒՐՔԻԱ

Սիրիայի արաբ մահմեդականներն ու քրիստոնեաները առհասարակ ապրում են իրար հետ շատ հաշտ, սակայն այդ այլակրօն ազգութիւնները հետ լաւ յարաբերութիւն պահպանելով հանդերձ նրանք չեն մոռանում իրանց ազգային միութիւնը։ Սակայն թիւրք կառավարութիւնը երբեմն կարողանում է երկպառակութիւն ստեղծել և թունաւորել նրանց խաղաղ ու հաշտ կեանքը. ահա այդ ժամանակ սկսվում են փոխադարձ ընդհարումներ, կոտորած և գաղտնի սպանութիւններ։ Դրա հետ միաժամանակ թիւրք իշխանաւորները պաշտպան են հանդիսանում մահմեդականներին և ազատում նրանց դատաստանական պատասխանատուութիւնից։ Այդպիսի պրօվոկացիայի համար, մահմեդականներին քրիստոնեաների դէմ հանելու համար ամենայարմար տեղը, կենտրոնը Սիրիայի ամենամեծ քաղաք Բէյրութն է, որտեղ դրամագլուխը, հարստութիւնը կենտրոնացած է գլխաւորապէս քրիստոնեաների ձեռքում և ուր արաբ մահմեդականները կազմում են ազգաբնակութեան ամենաաղքատ մասը—բանւոր դասակարգը։

Անցեալ աշնանը քրիստոնեաների ընդհանուր կոտորածի վտանգը թիւրք կառավարիչների, զինւորականների և մահմեդական սևհարիւրեակայինների կողմից այնպիսի դրութեան հասաւ, որ հարկ եղաւ օտար հիւպատոսարանների միջամտութիւնը խնդրել։ Օգոստոս ամսից Բէյրութում զինւորական դրութիւն յայտարարվեց։ Բայց դա գործին ամենևին չօգնեց և, համարեա, ամենայն օր փոխադարձ սպանութիւններ են կատարվում քրիստոնեաների և մահմեդականների միջև։

Վտանգը սպառնում է և եւրոպացիներին, որոնց թիւը բաւականին շատ է Բէյրութում և նրանց ձեռքում է գտնվում նաւահանգիստը, երկաթուղին, գազի գործարանը և առևտրական շատ ձեռնարկութիւններ, նոյնպէս և ֆրանսիական և ամերիկական համալսարանները ու ուրիշ կրթական հաստատութիւններ։

Վերջին երկու շաբաթներս (փետրվար ամսում) քրիստոնեաների ու մահմեդականների վրիժառութեան այդ սպանիչ գործը սկսեց տարածվել Բէյրութից դէպի Սիրիայի ուրիշ քաղաքները, որտեղ մինչև այժմ խաղաղ է եղել, օրինակ Տրիպօլիս։ Մի քանիների դէպք յարաբերութիւնները սաստիկ լարեց. յունվար ամսի վերջում. մահմեդականների շուկայում օրը ցերեկով, մզկիթի մօտ մահմեդականները գազանաբար մորթեցին չորս քրիստոնեաների, և, ի հարկէ, անպատիժ մնացին չարագործները։ Այդ հանգամանքը կատաղութեան հասցրեց քրիստոնեաներին։

Սպառնում են, որ մեծ անկարգութիւններ կը սկսվեն, որի հետևանքը կարող է լինել Սիրիայի գրաւումը եւրոպացիների կողմից։ Ռուսաստանը այս դէպքում կարող է վնաս կրել։ («Новь»)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

10 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 մարտի։ Մարտի 9-ի Պետական Դումայի նիստի առիթով «Россія» լրագիրը իր առաջնորդողում, ի միջի այլոց, ասում է հետևեալը. «Նիստը վերին աստիճանի հետաքրքրական էր։ Սահմ.-ռամկավարներն էր հաւատացած էին, թէ նրանց կաջողվի ազդեցութիւն գործել կառավարութեան վրա որը ամեն միջոց ձեռք է առել մատակարարական գործը հրապարակ չը հանելու։ Դէպքի կարևորութեան համար ասպարէզը թողնվեց կուսակցութեան ռազմիկ հռետոր Ռօդիչևին։ Նա յարձակվեց ձախակողմեանների վրա ուղղակի առիւծի պէս։ Ջարդելով նրանց, նա երեսը դարձրեց կառավարութեան և սկսեց ապացուցանել, որ կառավարութիւնը չէ կատարել անցեալ Դումայում իր խոստացած մի շարք խոստումները. շտապեց յայտնել, որ կառավարութիւնը ցանկանում է ծածկել իր սխալները և, ի հարկէ, կը ծածկէր անշուշտ, եթէ չը լինէր սահմ. ռամկավարների խմբակի աչալրջութիւնը, ուստի Դուման պէտք է ընտրէ մի մասնաժողով, որը մանրամասնօրէն զբաղվէ կառավարութիւնով։ Կառավարութիւնը լրովին համաձայնեց սահմ. ռամկավարների հետ, որ ձախակողմեանների մտածմունքները թեթևամիտ բաներ են։ Սահմ. ռամկավար խմբակի մտածմունքներին կառավարութիւնը հանգիստ կերպով պատասխանեց մատնանշելով, որ ընդունում է նրա յայտարարութիւնը իբրև մի հարցապնդում՝ ուղղած կառավարութեան և, հետևաբար, օրէնքների ճիշտ հիման վրա պատասխան կը տայ Դումային—մատակարարական գործողութեան լիակատար հաշւետուութեան ձևով։ Այդպիսով մի կողմից կառավարութիւնը պաշտպանեց սահմ. ռամկավարների առաջարկութիւնը, միւս կողմից որոշակի կերպով յետ վանեց սահմ.-ռամկավարների հարուածները։ Սակայն, Ռօդիչևի առաջարկը ամբողջովին անցաւ։ Բոլորովին ճիշտ է, որ դա միակն էր իբրև առաջարկ, որին ոչ միայն կարող էր, այլ և պէտք է որ միանար կառավարութիւնը, որը լոյսից չէ վախենում ընաւ։ Բոլորովին այնպէս, ինչպէս նրանց, որոնք սպառնում են ֆիզիքապէս, կառավարութիւնը պատասխանեց. «մի վախեցնէք». ինչպէս «մի վախեցնէք»-ը ուղարկեց նա, պաշտպանելով Ռօդիչևի միտքը, նրանց, որոնք կառավարութեանը սպառնում են մօրալ կերպով։ Կառավարութիւնը չէ կամենում կասկածաւոր լինել։ Սահմ.-ռամկավարները մտադրութիւն ունեն շահագործել Ռօդիչևի առաջարկը իրանց տեսակէտից, սակայն սահմ.-ռամկավարները տարբեր մտածողութիւններ ունեն։ Կրկնում ենք, կառավարութիւնը կասկածելի չէ»։

ՏՕԿԻՕ, 6 մարտի։ (Մինչև Վլադիվոստոկ պօստով)։ Քրէական օրէնքները քննելու ժամանակ պարլամենտում մերժվեց մահվան պատիժը վերացնելու առաջարկը, որովհետև երկրի դրութիւնը այդօրինակ բարենորոգում չէ թոյլատրում։

ՌԻԳԱ, 10 մարտի։ Պօլիտեխնիկումի կրթական կօմիտէտի առաջարկութեամբ՝ արգելված ժողովին մասնակցող բոլոր ուսանողները, թւով մօտ 200 հոգի, արձակված են մինչև տարվայ վերջը։

11 մարտի

ՎԻԷՆՆԱ, 10 մարտի։ «Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրէսսէն» հրատարակել է ռումինական ֆինանսական մինիստրի հեռագիրը, որով հաղորդվում է որ ժողովրդական շարժումը կրում է ոչ միայն հակասեմիտական, այլ և ագրարային և անիշխանական բնաւորութիւն։ Կործանված են քրիստոնեաների գրաւած և պատկանող տները։ Կառավարութիւնը ձեռք է առել բոլոր միջոցները։ Ներկայումս շարժումը զուտ անիշխանական բնաւորութիւն ունի։

Հրատարակված է արտաքին գործերի մինիստրի հեռագիրը՝ ուղղված ռումինական միսիային Վիէննայում, որ հաղորդում է, թէ անկարգութիւնների լրջութեան պատճառով ծառայութեան են կոչված պահեստի և արձակուրդի մէջ գտնվող զինւորները։

Բուխարէստից լրագիրներին հաղորդում են, որ յուզմունքները ըստ երևոյթին անցնում են Վալախիա։ Այսօր գիւղացիները յարձակվել են Սուխաւօ արուարձանի վրա, ջարդել, քանդել են հրէական տները։ Զօրքերը սպանել են գիւղացիներից չորսին։ Եասսիում կալուածատէրերը որոշել են միջնորդել պաշտպանութիւն ցոյց տալու համար։

11 մարտի

ԼՈՆԴՈՆ, 10 մարտի։ Քննելով Դումայի մարտի 9-ին կայացրած նիստը, «Թայմս» ասում է, որ հէնց այն փաստը, որ Ստոլիպինը ամբողջովին միացաւ Ռօդիչևի առաջարկին և որ յետոյ առաջարկութիւնը ընդունվեց մեծամասնութեան կողմից, ինքնին հանդիսանում է կարևորագոյն գործնական մի քայլ՝ կառավարութեան և ռուս ժողովրդի լաւագոյն, աւելի հայրենասէր տարրերի միջև հաշտութիւն սահմանելու համար։ Ռօդիչևի իդէալիզմը և անկեղծութիւնը վաղուց է յայտնի ամենքին։ Նրա աւելի խաղաղարար գործելակերպը պէտք է բացատրել նրանով, որ նա գիտակցեց ըսկզբներում ասպարէզ նետվելու սխալը, երբ ընթանում էր վերին աստիճանի արագ և գընում էր շատ հեռու, ինչպէս և այն մեծ վըստահութեամբ, որպիսին նա տածում է կաբինետի պարագլխին։

ԲԵՐԼԻՆ, 10 մարտի։ Այն հանգամանքը, որ կառավարութիւնը միացաւ Ռօդիչևի առաջարկին, տեղումս գեղեցիկ տպաւորութիւն թողեց։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ, 11 մարտի։ Ագրարային անկարգութիւնները Մօլդավիայում դեռ շարունակվում են։ Ուղարկված են զօրքեր։

ՄՕՍԿՎԱ, 11 մարտի։ Էլէքտրաքարշի գործադուլը վերջնականապէս վերջացաւ։

12 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 մարտի։ Ներքին գործերի մինիստրը նահանգական ադմինիստրատիվ հաստատութիւններից ստացել է հետևեալ փաստացի թւանշանները՝ վերաբերվող վարակիչ հիւանդութիւններին, որոնք շարունակված են սովի հետ։ 1906 թ. սեպտեմբերից մինչև դեկտեմբեր, փորհարինքով հիւանդացել են Վօրօնէժի նահանգում—2212 հոգի, Նիժնիօվգօրօդի նահանգում—2333, Պէնզայի—1419 հոգի, Սամարայի—3333 մարդ, Սարատովի—3994, Սիմբիրսկի—1774, Տամբօվի—6166, Տուրգայսկի շրջանում—151 հոգի, Ուֆայի նահանգում—6084 հոգի։ 1906 թւին փորհարինքով հիւանդացածները աւելի շատ են, նախընթաց 4 տարում հիւանդացածներից։ Իսկ ինչ վերաբերում է բծաւոր տիֆին՝ նրանով հիւանդացածների թիւը 1906 թ. նախկին չորս տարում հիւանդացածների միջինի թւից պակաս է։

ԲԱԽՄՈՒՏ, 11 մարտի։ Դոնէցկի զաւօդի վարչութիւնը 1000 րուբլի վարձատրութիւն է խոստացել նրան, ով ցոյց կը տայ զաւօդի վերատեսչի մարդասպանի տեղը։

ՀՌՈՄ, 11 մարտի։ «Իտալիա» լրագրի ասելով, Մարտինոը, Հռոմում եղած ժամանակ, խօսակցել է եապօնական հաւատարմատար կուսուլերէի հետ, որը Միկադոյի անունից յայտնել է նրան, որ Եապօնիան միանում է Հաագայի կօնֆերենցիայի ծրագրին։ Իսկ ինչ վերաբերում է սպառազինումը կրճատելու խնդրին, Եապօնիան, չը ցանկանալով վերցնել այդ գործի նախաձեռնութիւնը, հարցի քննութեան դէմ հակառակ չի խօսիլ։

ԿԱԶԱՆ, 11 մարտի։ Փակվեց անասնաբուժական ինստիտուտը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) միզասեռ. հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒՍՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ. և վերաբուժութիւն։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՈՎ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկախտ.։
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Վճարը 30 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ՝ Բ. Նաւասարդեան

ՍԷՆ-ՍԷՆ
Տուփը 20 կոպէկ։
Ամերիկական մաստակ և կանֆէտներ։
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
բոլոր դեղատներում և
լաւագոյն խանութներում։
Գլաւոր պահեստն է՝ «Единственная торговля по Амэрикански».
Միքայէլեան փող. № 96.
(կ. չ. ու.) 1—5

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնն ամեն օր
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելեամինօվսկայա փողոց № 8.
(ե. հ. շ.) 36—100

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Մասնագէտ ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՅՈՑ հիւանդութիւնների առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր 12—1 ժ. առա. և 5—6 երեկ.
Միխայլովսկի պր. տ. Ճավճավաձէի № 36
85—100

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
Բ. ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ
ՏԱՃԿԱՀԱՅ ԽՆԴԻՐԸ
ԵՒ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՊԼՈՄԱՏԻԱՆ
Հետեւեալ բովանդակութեամբ.
Ցառաջաբան.—1. Ներածութիւն։—2. Տաճկահայ խնդրի լուծման ճանապարհը։—3. Եւրոպայի շահերը Թիւրքիայում։—4. Պետութիւնների դիպլօմատիան և Թիւրքիան։—5. Հայկական հարցի լաւատեսութեան և յոռետեսութեան շրջանը։—6. Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը և տաճկահայ խնդիրը։ 7. Անգլիայի քաղաքականութիւնը և տաճկահայ խնդիրը։—8. Ֆրանսիական քաղաքականութիւնը և տաճկ. խնդիրը։—9. Գերմանիայի քաղաքականութիւնը և տաճկ. խնդիրը։—10. Աւստրիան Իտալիան և տաճկ. խնդիրը։—11. Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգները և տաճկ. խնդիրը։—12 Ամփոփում և եզրափակում։—13. Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան գործունէութեան երկու ճանապարհը (I Յեղափոխական ճանապարհ կամ յեղափոխական գործունէութիւն երկրի ներսում)։—14. Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան երկու ճանապարհը (II Քաղաքական ճանապարհ կամ քաղաքագիտական պրօպագանդիստական գործունէութիւն երկրից դուրս)։
140 երես. գինն է 40 կոպ.
Դիմել «Ջայն»-ի խմբագրութեան և «Գուտտենբերգ», «Փարոս», «Образованіе» գրավաճառանոցներին։ 2—2

Լոյս տեսաւ
ԽԱՆ-ԱԶԱՏԻ
„ԻՆՉ Է ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ“
48 երես
Գինն է 10 կոպ.։ Ծախվում է բոլոր գրավաճառանոցներում և հեղինակի մօտ։
3—5

ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՅԻՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ
(Թիֆլիսի ժամանակով)
Թիֆլիսից դէպի Բաթում
Պօստատար 1 ժամ 24 ր. ցերեկվայ
Մարդատար 8 » 5 » առաւօտեան
» 11 » 8 » գիշերվայ
Թիֆլիսից դէպի Բագու
Մարդատար 9 ժամ 13 ր. առաւօտ.
Պօստատար 7 » 48 » երեկոյեան
Մարդ-ապրանք. 11 » 38 » »
Թիֆլիսից դէպի Երևան
Պօստատար 12 ժամ 40 ր. գիշերվա

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Պ. Զախարբէգեանց
ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՆԵՐՔԻՆ եւ ՋՂԱՅԻՆ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը {առաւ. 10—12 ժ.
Տէլէֆօն № 1087
Սօլօլակ, Լերմօնտօվսկայա փող., 16.
(ա. օ.) 117—150

„ԻՐԱՒՈՒՆՔ“
ԼՐԱԳԻՐ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
Բուլղարիայ Վառնա քաղաքին մէջ կը հրատարակվի ամեն չորեքշաբթի և շաբաթ օրեր. զուտ հայկական և անկախ թերթ մըն է սա, որ կը շարունակվի անընդհատ տասներկու տարիներէ ի վեր։
Բաժնեգինն է Ռուսաստանի և Պարսկաստանի համար 5 րուբլի կանխիկ։
Հասցէն՝ Redaction du journal «Iravounk» (Bulgarie) Varna։
6—8

Թիֆլիսի Նահանգական դատարանին կից երդուեալ հաւատարմատարների և նրանց օգնականների ՀԱՄԱԽՈՐՀՈՒՐԴԸ տալիս է իրաւաբանական խորհուրդներ և կազմում է գործեր։ Չքաւորներին ձրի։ Համախորհուրդը բաց է ամեն օր, բացի տօներից, ցերեկվայ 10—2 ժամը։
1—2

Բացված է բաժանորդագրութիւն
ՀԱՅԵԼԻ
Գեղարուեստական երգիծաբանական պատկերազարդ
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ,
որը երբեմնապէս լոյս կը տեսնի «Հայելիի յաւելուած» անուան տակ։
Տարեկան բաժանորդները կը ստանան՝
1) 50 № «Հայելի»։ 2) 12 գեղարուեստական նկարներ, որ տարվայ վերջը ամբողջ ալբոմ կը կազմեն։ 3) 2 մեծադիր գունաւոր պատկեր հայկական կեանքից (75×100 սմ.) (Առաջին պատկերը կուղարկվի Զատկական համարի հետ, իսկ երկրորդը սեպտեմբերի սկզբին)։ 4) 1 պատի ձեռնարկ պատկերազարդ Օրացոյց 1908 թ.։ 5) 1 յայտնի հայ երգիծաբանների խմբական նկարը։
Բաժանորդագրութեան տարին է նոյեմբերից նոյեմբեր։
Տարեկան գինը պրեմիաներով Թիֆլիսում՝ 4 ր., դուրսը՝ 5 րուբ.։ Կէս տարին՝ 2 ր. դուրսը՝ 2 ր. 50 կոպ.։ Արտասահման՝ տարեկան 6 րուբլի, կէս տարին 3 րուբլի։
ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐԸ ԱՄԵՆ ՏԵՂ, ԹԷ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԵՒ ԹԷ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒՄ ԱՐԺԷ 10 ԿՈՊԷԿ
Մինչև այժմ լոյս են տեսել և ուղարկվել բաժանորդներին հետևեալ գեղարուեստական նկար պրեմիաները. 1) Հաւատ-յոյս-սէր 2) Առատութիւն և 3) Խաղաղութիւն։ Նոր բաժանորդները կը ստանան բոլոր լոյս տեսած համարները և պրեմիաները։ Պատրաստվում է տպագրութեան համար. 1) Գեղարուեստական նկար պրեմիան № 4—ԳԵՐԻՆԵՐ և գաւառական պրեմիան մեծադիր գունաւոր, (14 գոյներով) 75—100 սանտիմ մեծութեան, ընտիր թղթի վրա, չքեղ նկարը—ՍԱԹԵՆԻԿ ԵՒ ԱՐՏԱՇԷՍ Բ.։
ԾԱՆՕԹ.—Գեղարուեստական նկար պրեմիաները առանձին արժեն հատը 50 կոպէկ։ Մեծադիր գունաւոր նկար պրեմիան 3 րուբլի։
Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «Аели», Дворцовая ул. № 3 կամ Tiflis, Rédaction du Journal «Haeli»։ Լոյս է տեսնում հինգշաբթի օրերը։
Խմբագիր՝ Վ. Պետրոսեան, Հրատարակիչ՝ Բ. Ճէպէճեան
(եր. հինգշ. և շաբ.) 41—5

1907 годъ — 6 годъ изданія
Открыта подписка
на еженедѣльный, иллюстрированный, практическій журналъ
МОЛОЧНОЕ ХОЗЯЙСТВО,
Скотоводство, свиноводство, травосѣяніе, луговодство.
ПРОГРАММА ЖУРНАЛА:
Техническія и общественныя условія производства и сбыта молока, масла, сыра и всѣхъ другихъ продуктовъ молочнаго хозяйства; использованіе отбросовъ молочнаго хозяйства; содержаніе и кормленіе рогатаго скота; производство корма (луговодство, травосѣяніе, культура корнеплодовъ); выпойка телятъ и откормъ свиней; счетоводство молочнаго хозяйства.
Журналъ предназначенъ для широкой массы хозяевъ-практиковъ.
Въ годъ 52 №№ за 3 р.—съ пересылкой.
½ года—1 р. 75 к., 3 мѣс.—1 р.
Разсрочка годовой платы: по р. при подпискѣ, къ 1 марта и къ 1 іюня.
Подъ той же редакціей издается съ 1907 г.
„Научный Обзоръ Молочнаго Хозяйства“
объединяющій въ себѣ всѣ научныя работы, открытія и изслѣдованія въ области производства молочныхъ продуктовъ, молочно-хозяйственныхъ машинъ и приборовъ и кормленія и содержанія с.-х. животныхъ, а также вопросы молочно-хозяйственнаго образованія.
Цѣна въ годъ (4 выпуска) 2 р.
Сотрудниками журналовъ „Молочное Хозяйство“ и «Научный обзоръ Молоч. Хоз.» состоятъ профессора с.-х. институтовъ, специалисты и инструкторы молоч. хоз. и скотоводства и рядъ выдающихся практиковъ-хозяевъ и мастеровъ мол. хоз.
Ред.-изд. В. И. Лемусъ,
ассистентъ Московскаго с.-х- института.
Пробные №№ «Мол. Хоз.» высылаются безплатно.
Подписка принимается во всѣхъ извѣстныхъ книжныхъ магазинахъ и въ конторѣ журналовъ:
Москва, Долгоруковская, 100
4—5

Արտիստական Ընկերութեան շէնութեան մէջ, մարտի 6-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին նշանակված Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը
ԼԻՆԵԼՈՒ Է ՄԱՐՏԻ 18-ԻՆ
Զբաղմունքների առարկաները.
1) Վարչութեան պ.պ. քարտուղարի և գանձապահի հաշիւը։
2) Ընտրութիւններ։
3) Զեկուցում վարչութեան առաջիկայ թատրոնական սեզօնի մասին։
(8, 13, 18) 2—3

Դեկտեմբերի 27-ին, 1906 թ., Բագուից դուրս է եկել Совѣтъ Съѣздъ-ի Техническій Надзоръ-ի նախկին ծառայող կանտորշչիկի պաշտօնով Սարգիս Մարտիրոսեան Մարկոսեանցը հայրենիք գալու համար, որը Ախալքալաքի գաւառի Ջիգրաշէն գիւղի բնակիչ է։
Յունվարի 1-ին, նրա ծառայակիցները տեսել են Բալաջարի կայարանում, որտեղից անյայտացել է։
Յիշեալ Մարկոսեանը վերջին ժամանակներս տառապում էր հոգեկան հիւանդութիւնով։ Մօտը ունեցել է 60 րուբլի փող և անցագիր Եշտիայի շրջնական կառավարութիւնից ի 27 ն դեկտեմբերի 1906 թ. № 284, մի տարի ժամանակով։ Նրա հասակը միջակ է, երեսի գոյնը թուխ, քիթը սուր, աչքերը ներս ընկած և բեխերը երկար։ Խնդրվում է, ով գիտէ նրա ուր լինելը, յայտնել մեզ հետևեալ հասցէով։
Гор. Ахалкалаки Микиртичу Узунянцъ.
օրամէջ 1—3

Լոյս տեսաւ
ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
Մասն առաջին, ա. տարի
ԿԱԶՄԵՑ Հ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Գինը 50 կոպ.
Գումարով գնողներին բաւարար զեղչ։
Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ «Гуттенбергъ» Г. И. Галустяну. 3—5

Վաճառվում են
ՅԱՐ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ
ՀԱՅ ԿՏՐԻՃՆԵՐԸ
Պատկեր հայ-թուրքական կռիւներից, գինը 7 կ.
Միւսնոյն դաշտում
Պատկեր հայ-թուրքական, կռիւներից պատկերազարդ, գինը 7 կոպ. նոյն հեղինակի հրատարակած բոլոր աշխատասիրութիւնները կարելի է ստանալ՝ Թիֆլիս «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցից կամ հեղինակից, Թիֆլիս 5 уч. Могнинская ул. № 7։
Շուտով լոյս կը տեսնի «Մշտական զօրք և միլիցիա» Պիմէնովի։ օրմ. 1—5